

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้นำเสนอสาระที่เป็นทฤษฎี แนวคิด หลักการ ที่ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราต่าง ๆ ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการสำหรับพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยแบ่งกลุ่มเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

- 1.1 การวิจัยกับการพัฒนาครูในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- 1.2 การพัฒนาครู
- 1.3 การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
- 1.4 การวิจัยปฏิบัติการกับการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ตอนที่ 2 รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ

- 2.1 ความหมายของวิจัยปฏิบัติการ
- 2.2 การวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษากับครูในฐานะนักวิจัย
- 2.3 รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ
- 2.4 กระบวนการและขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการ

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน นำเสนอตามประเด็น ดังต่อไปนี้

1.1 การวิจัยและการพัฒนาครูกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 20 สิงหาคม 2542 หน้าที่ของครูในยุคปฏิรูปการศึกษาจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงการศึกษาในลักษณะการปฏิรูปการเรียนรู้ถือเป็นหัวใจสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จึงเป็นภารกิจที่มีกฎหมายรองรับ ครูอาจารย์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องถือปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย พระราชบัญญัติการศึกษาที่สอดคล้องต่อการพัฒนาครูและสนับสนุนให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อุปกรณ์ครู และพัฒนาการเรียนการสอน มีดังนี้

หมวด 4 มาตรา 24(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ ทั้งสามารถใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

หมวด 4 มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

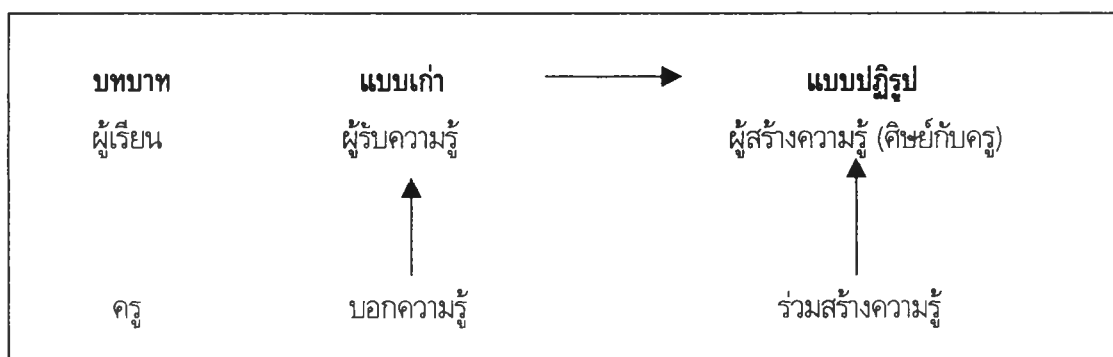
หมวด 9 มาตรา 67 รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา การผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษารวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบาทของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 จะต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการที่ครูต้องทำวิจัยและเป็นผู้วิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและพัฒนาตนเองด้วย

1.2 การพัฒนาครู

ครูเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา ถ้าครูดี ครูเก่ง ครูมีคุณภาพแล้ว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองได้ มีค่านิยมมีการคิดและการกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู เพื่อให้ครูเกิดความเข้าใจและสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทตนเอง จากการเป็นผู้ที่บอกความรู้ มาเป็นผู้เอื้ออำนวย กระตุ้นการเรียนรู้ เป็นนักจัดการเรียนรู้ที่ดี ร่วมเรียนรู้และสร้างความรู้ร่วมกับผู้เรียน ถ้าครูเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนวิธีการเรียนที่เป็นการรับความรู้ มาเป็นผู้สร้างและใช้ความรู้ได้ด้วยตนเอง (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 และ วิจารย์ ภาณิช, ม.ป.ป.)

แผนภาพที่ 1 แนวคิดการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาผู้เรียน

นักการศึกษาได้กล่าวถึงการพัฒนาครูหรือบุคลากรต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้ว่า การพัฒนาครู คือการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานดีขึ้น ทักษะคิดที่ดีในการทำงาน ตลอดจนบุคลิกภาพของบุคคลในหน่วยงานให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (งามจิต อ่อนมิ่ง, 2537 และสมาน รังสิโยภษฎ์, 2522)

การที่ครูจะต้องพัฒนาตัวเองก็เพราะว่า ที่ผ่านมากิจการจัดการเรียนการสอนของครูยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อที่จะลบภาพเก่า ๆ เกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดสิ้นและ

สร้างภาพใหม่ แนวทางใหม่ที่เหมาะสมให้เกิดขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้แสดงให้เห็นและเปรียบเทียบไว้อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบภาพเก่าที่ไม่พึงประสงค์และภาพใหม่ที่ต้องการในการจัดกระบวนการเรียนรู้

ภาพเก่าที่ไม่พึงประสงค์	ภาพใหม่ที่ต้องการ
1. ผู้เรียนเป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้	1. ผู้เรียนเป็นผู้เลือกสิ่งที่จะเรียนจากสิ่งที่ตนเองรู้สึกอยากเรียนและลงมือปฏิบัติร่วมกับผู้อื่น
2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้เกิดขึ้นในห้องเรียนและในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่	2. กระบวนการเรียนรู้ขยายวงกว้างสู่แหล่งการเรียนรู้ นอกห้องเรียนและนอกโรงเรียน
3. บรรยากาศในการเรียนรู้ที่แจ่มใส มีชีวิตชีวาเกิดขึ้นน้อยครั้ง	3. บรรยากาศเรียนรู้หลากหลาย ทำทาย และเข้าใจ
4. ผู้เรียนเมื่อหน่วยการทำงานซ้ำ ๆ	4. การสอนเป็นไปเพื่อเร้าและจูงใจให้เกิดความกระหายใคร่รู้
5. สื่อต่างๆครูเป็นผู้ใช้เพื่อประกอบการบรรยายถ่ายทอดความรู้	5. สื่อต่าง ๆ เป็นสื่อที่ผู้เรียนใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้
6. ครูกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงไปในทางลบ	6. ครูกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันในทางบวก
7. การวัดผลเป็นไปการประทับตราว่าใครฉลาดมากฉลาดน้อยแต่ไม่ได้นำผลมาใช้ในการพัฒนา	7. การวัดผลเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียน

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ : ม.ป.ป.)

สำหรับการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยงานทางการศึกษา มีรูปแบบการพัฒนาบุคลากรที่ใช้กันหลากหลาย ที่ใช้กันมากได้แก่

1. การปฐมนิเทศ (orientation) หมายถึง การแนะนำคนเข้าทำงานใหม่ให้ได้ทราบเรื่องราวต่างๆ ขององค์กร เช่น ประวัติความเป็นมาขององค์กร นโยบาย หน้าที่ เงื่อนไข การจ้างงาน ค่าจ้าง บุคคลชั้นบริหาร เพื่อนร่วมงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน

2. การฝึกอบรม (training) หมายถึง กรรมวิธีต่างๆที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น เป็นกระบวนการที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะหาทางให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือทัศนคติของพนักงาน เพื่อให้จะสามารถปฏิบัติงานได้ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตและให้เกิดผลสำเร็จต่อเป้าหมายขององค์กร

3. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) หมายถึง การประชุมซึ่งสถาบันจัดให้มีขึ้น เพื่อให้

ผู้เข้าร่วมประชุมได้ศึกษาปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะ และให้เข้าร่วมปฏิบัติการเพื่อให้ได้ผลงานตามที่กำหนดไว้ มีการพบปะ การประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ปัญหานั้นทั้งภาคปฏิบัติในระหว่างผู้ที่มีประสบการณ์ในงานนั้นมาแล้ว และมีความสนใจที่จะแก้ปัญหานั้นร่วมกัน

4. การสัมมนาทางวิชาการ (seminar) การสัมมนาเป็นวิธีการฝึกอบรมอีกวิธีหนึ่งที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมากในปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในระดับสูง ลักษณะการสัมมนาคือเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาถกเถียงถึงประเด็นหรือหัวข้ออย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคน จะกำหนดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้นำการสัมมนา เพื่อให้การสัมมนาเป็นไปภายในขอบเขตที่แน่นอน ในการสัมมนาจะเน้นในด้านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซักถามปัญหาข้อข้องใจ และเพิ่มเติมทัศนะต่าง ๆ เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ของประเด็นที่พิจารณามากกว่าจะเป็นการโต้เถียงเพื่อหาข้อยุติของประเด็นที่เป็นปัญหาหรือคำถาม แต่อาจจะเป็นเรื่องราวทั่ว ๆ ไปที่กำลังอยู่ในความสนใจและจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานต่อไป

5. การเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการให้แก่บุคลากรขององค์การ หรือการทำข่าวสารทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์การ นับเป็นการให้การศึกษารูปแบบหนึ่ง อันจะมีผลทำให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น และนำไปสู่ประสิทธิภาพของการทำงานที่สูงขึ้นด้วยการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการ อาจจะทำในรูปของการบริการห้องสมุด (library service) เป็นการจัดการด้านการศึกษาค้นคว้า นับว่าเป็นการให้ความรู้แก่บุคลากรโดยอ้อม มีประโยชน์ช่วยให้บุคลากรได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แล้วยังช่วยให้บุคลากรได้ทราบเรื่องราวข่าวสารที่น่าสนใจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่บุคคลและองค์การอย่างยิ่ง

6. การจัดสัปดาห์ทางวิชาการ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้แก่บุคลากรในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และเป็นการกระตุ้นบุคลากรให้พัฒนาตนเองให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิชาการ มีกิจกรรมหลายอย่างที่ได้จัดได้เช่น นิทรรศการทางวิชาการ การประชุมทางวิชาการ เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยาย จัดอภิปรายแสดงความคิดเห็นโดยผู้เชี่ยวชาญ การเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ ฉายวีดิทัศน์เกี่ยวกับเรื่องทางวิชาการ การแข่งขันตอบปัญหาทางวิชาการ

7. การศึกษาดูงาน หมายถึง การที่องค์การสนับสนุนให้บุคลากรไปสังเกตการทำงานขององค์การอื่น ๆ ในลักษณะที่เรียกว่า Study Tour / Visit กิจกรรมเช่นนี้จะช่วยให้ไม่หลงผิดว่าสิ่งที่ตนทำนั้นเป็นการกระทำที่ดีที่สุดแล้ว เพราะไม่มีสิ่งเปรียบเทียบ การไปสังเกตกิจกรรมในองค์การอื่นย่อมจะทำให้มีโอกาสได้เปรียบเทียบ ทำให้เกิดความคิด มองเห็นตัวอย่างในการดำเนินงาน ตลอดจนอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจจะนำมาปรับปรุงใช้ในองค์การของตนเองบ้าง

8. การนิเทศ หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้รับความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อสะท้อนเชื่อมโยงและต่อยอดการเรียนรู้จากการปฏิบัติการสอนของตนเองในสภาพจริงของการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญในการปรับเปลี่ยนระบบความคิด ค่านิยมและพฤติกรรมของผู้เรียน

รูปแบบการพัฒนาครูที่ผ่านมายังเน้นกิจกรรมการให้ความรู้โดยวิทยากรและการรับรู้โดยครู จึงทำให้ครูส่วนใหญ่ได้เรียนรู้และจัดการเรียนรู้แบบครูเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นความพยายามที่จะเปลี่ยนครูให้จัดการเรียนรู้แบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางจึงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงครูได้ เพราะวิธีพัฒนาครูที่ผ่านมามีไม่ช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้และเกิดวิสัยทัศน์ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนตามที่คาดหวังได้ นอกจากนี้การนิเทศติดตามยังไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนให้ครูเกิดความรู้ที่มีความหมายในการเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ที่จะนำพาครูสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนของครูในระดับฐานรากได้ (สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม, บรรณานิติการ, ม.ป.ป.)

1.3 การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การพัฒนาครูที่ผ่านมามีเน้นการอบรมให้ความรู้และฝึกทักษะในการปฏิบัติงานให้กับครูที่ถูกเพิ่มออกมาอย่างโดดเดี่ยวและห่างไกลจากบริบทจริงของการปฏิบัติงานในโรงเรียนทำให้เมื่อครูกลับคืนสู่โรงเรียนแล้วครูไม่สามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้อย่างประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการพัฒนาครูจึงควรมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยควรจัดการพัฒนาครูในบริบทของโรงเรียน โดยเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียน และในกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูและสิ่งที่จะต้องเน้นคือ การพัฒนาความคิดของครู (Marvin, 1992) ในลักษณะการพัฒนาครูนั้น มีทั้งการพัฒนาที่เป็นรายบุคคล พัฒนาเป็นรายกลุ่ม หรือการพัฒนาทั้งที่ทีมงานหรือองค์กร ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาครูคงไม่เพียงแต่จะพัฒนาครูเพียงคนเดียวหรือรายบุคคลเท่านั้น จำเป็นต้องพัฒนาครูกันเป็นทีมหรือทั้งโรงเรียน เพราะว่าการพัฒนาทั้งที่ทีมงานหรือองค์กรนั้น เป็นการพัฒนาครูเพื่อพัฒนางานร่วมกัน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นสำคัญและบุคคลในองค์กรได้มีส่วนร่วมรับรู้ เข้าใจ และปฏิบัติงานร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง

การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและการเปลี่ยนแปลงเจตคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้กับบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาในแนวเดียวกัน (วิไลวรรณ เหมือนชาติ, 2540)

การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นรูปแบบของการพัฒนาบุคลากรที่จัดขึ้นสำหรับครู และบุคลากรอื่น ๆ ของโรงเรียน ในการดำเนินงานสนองความต้องการของท้องถิ่น ภายใต้การดูแลของผู้บริหารโรงเรียน คณาจารย์ หรือบุคคลอื่น ๆ โดยร่วมมือกันดำเนินงานแก้ไขปัญหาของโรงเรียน ดังนั้น การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ภายใต้การนำของผู้บริหารโรงเรียนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องจากภายนอก โดยกำหนดกระบวนการทำงานร่วมกัน ที่จะตอบสนองความต้องการของโรงเรียน และปฏิบัติงานด้วยความเข้าใจ การพัฒนางานจึงเริ่มต้นที่โรงเรียน โรงเรียนต้องรู้และเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่ มีการระดมสรรพกำลังในการแก้ไข โดยความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียน และความช่วยเหลือจากบุคลากรภายนอก ครูจะได้รับประโยชน์นำมาพัฒนางานในหน้าที่ เพื่อพัฒนาตนไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูต่อไป (วิไลวรรณ เหมือนชาติ, 2540)

ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) กล่าวว่ายุทธศาสตร์หลักสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูในอนาคต คือ การใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยของการพัฒนา ซึ่งต้องเน้นการพัฒนาทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในโรงเรียนไปพร้อมกัน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างประสานสอดคล้องกัน ในการพัฒนาโรงเรียนนั้นต้องพัฒนาทั้งระบบและให้ครบวงจรในด้านต่าง ๆ ทั้งการพัฒนาระบบข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล (MIS) เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนจัดการเรียนรู้และแก้ปัญหาของเด็ก การร่วมกันจัดทำธรรมนูญโรงเรียน การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างครบกระบวนการ คือ ทั้งการกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนา การวางแผนร่วมกันจัดการเรียนรู้ การสนับสนุนสื่อเรียนรู้ และการร่วมประเมินผลเพื่อพัฒนาการทำงานของโรงเรียน

การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole - School Approach)

วัลลภ กันทรพัย (ม.ป.ป.) กล่าวว่า เมื่อจะทำ จะสร้าง จะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนา งาน/ระบบ/องค์กรใด ๆ ควรจะทำให้ครอบคลุมทุก ๆ ส่วน ทุก ๆ ด้าน ทุก ๆ ระดับ ของสิ่งที่จะทำไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนานั้นมีความยั่งยืน

ดังนั้น บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนต้องรับรู้ เข้าใจ และร่วมมืออย่างพร้อมเพียง ต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างทั่วถึงระหว่างบุคลากรทุก ๆ ฝ่ายในโรงเรียนและที่สำคัญ คือ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นบุคคลแรกที่รับรู้ เข้าใจ และยอมรับอย่างจริงจัง

การพัฒนาครูเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ มีการเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดและพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อให้เกิดความสำเร็จที่ตัวนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อความสำเร็จที่ยั่งยืนทั้งที่ตัวนักเรียนและที่โรงเรียนตลอดไป ดังนั้นการจะพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบจึงควรที่จะพัฒนาให้ครอบคลุม ดังที่วัลลภ กันทรพัย (ม.ป.ป.) ได้แบ่งไว้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การบริหารจัดการของโรงเรียน ครอบคลุมงานด้านการวางแผน งานบริหาร งานธุรการ งานปกครอง งานบริหาร และงานอื่นๆ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานจัดการศึกษาในความรับผิดชอบได้ครบถ้วนตามบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน

ส่วนที่ 2 งานวิชาการหรือการจัดการเรียนการสอน รวมถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน งานนี้เป็นงานหลักของโรงเรียน เพราะจุดประสงค์และเป้าหมายของการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นก็เพื่อความสำเร็จของการเรียนการสอนที่ตัวนักเรียน อันเป็นงานหลักของงานวิชาการ

ส่วนที่ 3 คือ งานจัดกิจกรรมอื่นๆ ทุกกิจกรรมภายในโรงเรียน ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรงในภาพรวม เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดกีฬาและไม่เกี่ยวข้องโดยตรงแต่จำเป็นต้องมี เช่น งานโรงเรียน งานไหว้ครู หรือแม่แต่งานประจำอื่น ๆ เช่น งานอาคารสถานที่

ส่วนที่ 4 คืองานกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ โรงเรียนต้องมีงานส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องหรือจัดร่วมกับบุคคลนอกโรงเรียน หรือมีกิจกรรมที่โรงเรียนร่วมกับชุมชน เช่นการออกไปพัฒนาชุมชน เป็นต้น

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาครูประจำการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นการพัฒนาครูประจำการโดยยึดภารกิจของครูที่ปฏิบัติในโรงเรียนเป็นฐานของพัฒนา (พัฒนาสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตการทำงานของครู) โดยการนำภารกิจ วิธีการทำงาน กระบวนการทำงาน ตลอดจนเป้าหมายการปฏิบัติงานของครูมาเป็นเนื้อหาสาระ กระบวนการและกิจกรรมในการพัฒนาครู โดยการพัฒนาต้องทำให้ครูรู้สึกศรัทธา มีความสุข มีส่วนร่วม ได้ใช้ความคิดวิเคราะห์ ได้ลงมือปฏิบัติจริง และเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรม เป้าหมายของการพัฒนาครู นอกจากจะให้ครูได้พัฒนาอย่างสัมฤทธิ์ผลแล้ว การพัฒนาจะต้องส่งผลให้เกิดต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรงและพร้อมกันนั้นการพัฒนาจะต้องเกิดผลกระทบในทางบวกต่อโรงเรียนและชุมชนด้วย (พลสันต์ โปธิศรีทอง, 2541 : 11-14)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (มปป : 50) ได้ให้ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพในการปฏิรูปการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1. ปลุกจิตสำนึก เป็นการปลุกเร้าให้เกิดศรัทธา ความทะยานอยากและมีแนวคิดที่ตรงกันที่จะดำเนินการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างแท้จริง
2. ฝึกการปฏิบัติ เป็นการลงมือปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ โดยคิดวิเคราะห์สภาพการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา วางแผนร่วมกัน และลงมือปฏิบัติ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาและพร้อมที่จะขยายผลเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อไป
3. ประสานเครือข่าย เป็นการสร้างเครือข่ายแห่งการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นและเชื่อมโยงครอบคลุมในทุกองค์กรแห่งการเรียนรู้
4. ขยายผลงาน เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมให้ผลแห่งการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ได้แพร่กระจายแทรกซึมไปสู่สังคมในทุกระดับ

เห็นได้ว่า แนวการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูและของนักเรียน ยุทธศาสตร์ของการร่วมมือกันและปลุกเร้าให้เกิดความศรัทธาและมีแนวคิดในการพัฒนาในแนวเดียวกันและหลักสำคัญครูจะต้องเป็นผู้ที่ลงมือปฏิบัติจริง สามารถที่จะขยายผลและประสานงานร่วมกันผู้อื่นได้

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในเรื่องของการพัฒนาครูและการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สามารถสรุปแนวคิดจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายจากแหล่งเอกสาร ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สรุปแนวคิดในการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจากเอกสาร

ผู้เขียนเอกสาร	แนวคิด			
	เป้าหมาย	กระบวนการ	ปัจจัย	ตัวชี้วัด
1. วิไลวรรณ เหมือนชาติ (2540)	- พัฒนาครูด้าน ความรู้ ความ สามารถ เจตคติ และการทำงานของ ครู	ร่วมมือกันปฏิบัติ งานระหว่าง บุคลากรภายใน และภายนอก	- ผู้บริหาร ร่วมกับ คณาจารย์และ บุคคลอื่น ๆ ให้การ ส่งเสริมสนับสนุน ทั้งด้านการบริหาร จัดการและปัจจัย ต่าง ๆ	
2. พลสันต์ โพธิศรีทอง (2541)	- พัฒนาตัวครู - พัฒนาการเรียนรู้ ของผู้เรียน - พัฒนาโรงเรียน และชุมชน	- พัฒนาโดยยึด ภารกิจของครูที่ ปฏิบัติในโรงเรียน - นำเทคโนโลยีและ นวัตกรรมมาใช้ใน กระบวนการพัฒนา ต้องทำให้ครูรู้สึก ศรัทธา มีความสุข มีส่วนร่วม ได้ใช้ ความคิดวิเคราะห์ ได้ลงมือปฏิบัติจริง และเห็นคุณค่าของ การทำกิจกรรมชุม ชนเข้ามามีส่วนร่วม และร่วมประเมิน ผลการทำงานของ โรงเรียน	- ปัจจัยด้าน กระบวนการ เช่น วิธีการทำงาน กระบวนการทำงาน เอื้อต่อการพัฒนา ครู	- ครูทุกคนมี ส่วนร่วมในการ ทำงาน - ครูได้ใช้ความคิด วิเคราะห์และได้ ลงมือปฏิบัติจริงใน การทำงาน
3. สำนักงานคณะ กรรมการประถม ศึกษาแห่งชาติ	- พัฒนาผู้บริหาร - พัฒนาครูด้านการ จัดการเรียนรู้และ แก้ปัญหาผู้เรียน	- ใช้โรงเรียนเป็น หน่วยของการ พัฒนาโดย สร้างเสริมความ ร่วมมือระหว่างผู้ที่		1. มีระบบข้อมูลนัก เรียนเป็นรายบุคคล 2. มีธรรมนูญ โรงเรียน

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ผู้เขียนเอกสาร	แนวคิด			
	เป้าหมาย	กระบวนการ	ปัจจัย	ตัวชี้วัด
		เกี่ยวข้องและให้ชุมชนมีส่วนร่วม		3. บรรยากาศดีสิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก 4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน 5. ชุมชนให้การสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ 6. ชุมชนมีส่วนร่วมประเมินผลงานของโรงเรียน
4. วัลลภ กันทรัพย์ (ม.ป.ป.)	- พัฒนาครูด้านเจตคติ พฤติกรรมการจัดและพัฒนาการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของครูและให้เกิดความสำเร็จต่อตัวผู้เรียนและโรงเรียน	- การพัฒนาต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทั้ง 4 งาน 1. การบริหารจัดการ 2. การจัดการเรียนการสอน 3. กิจกรรมภายในโรงเรียน 4. กิจกรรมร่วมกับชุมชน	- ผู้บริหารรับรู้เข้าใจและสนับสนุน	- บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนต้องรับรู้เข้าใจและร่วมมือกัน
5. Marvin (1992)	- พัฒนาโรงเรียนและพัฒนากระบวนการในห้องเรียน - พัฒนาความคิดครู	- พัฒนาครูในบริบทของโรงเรียน		

จากการวิเคราะห์แนวความคิดที่หลากหลายข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เป้าหมายการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือการดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงความคิด เจตคติ การเรียนรู้ และเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน และเมื่อนำกระบวนการ ตัวบ่งชี้และปัจจัยในการดำเนินการมาพิจารณาร่วมกับเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนแกนนำปฏิรูปหรือโรงเรียนที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คือ ต้องเป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารและครูมีความพร้อมและความต้องการที่จะเข้าสู่โรงเรียนแกนนำปฏิรูป

ดังนั้นเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนที่มีลักษณะการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจากการวิจัยครั้งนี้ จึงมีดังต่อไปนี้

1. ครูและผู้บริหารในโรงเรียนมีความพร้อมและมีความต้องการที่จะร่วมกันพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน
2. ครูและผู้บริหารมีการกำหนดกระบวนการทำงานร่วมกัน
3. ใช้งานทุกด้านคือ งานบริหารจัดการ งานวิชาการ งานกิจกรรมภายในโรงเรียน และงานกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู
4. โรงเรียนมีระบบข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล
5. ชุมชนและบุคคลภายนอกมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน
6. โรงเรียนให้โอกาสและทรัพยากรเอื้อต่อการพัฒนาครูในการทำงานปกติ

1.4 การวิจัยปฏิบัติการกับการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

อุทุมพร จามรมาน (2537) กล่าวว่า วิธีการพัฒนาความรู้และทักษะในการสอนของครูมีหลายวิธี เช่น การจัดอบรมภายในโรงเรียน การนิเทศโดยศึกษานิเทศก์ การสาธิตของครูที่สอนแก่ การนำผลประเมินการสอนโดยบุคคลอื่นมาเป็นตัวกระตุ้นให้ครูพัฒนาความรู้และทักษะการสอน การให้รางวัลแก่ครูที่สอนดี การส่งครูไปศึกษาต่อ การประเมินการสอนของครูเป็นระยะ ๆ การนำผลงานวิจัยโดยผู้อื่นมาเป็นตัวกระตุ้น หรือการให้ครูทำวิจัยเอง ซึ่งวิธีหลังนี้กำลังได้รับความนิยมเพราะเป็นตัวเชื่อมระหว่างทฤษฎีทางการศึกษากับภาคปฏิบัติในโรงเรียน และในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนและจะช่วยพัฒนาครูได้นั้นการกระทำของครูเพียงแต่ส่งสัญญาณไปสู่ให้นักเรียนให้ทำงานตามการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนั้นสาระที่เกี่ยวข้องกับสัญญาณดังกล่าว ก็คือ ความรู้ การคิด และการกระทำทั้งของครูและนักเรียน การกระทำของครูก็เกิดจากความรู้และความคิดของครู

ความรู้ที่จะทำให้ครูเกิดทักษะต่าง ๆ ในการกระทำหรือการปฏิบัติการและสามารถเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ Shulman (1987) ได้เสนอความรู้ที่ครูควรมี 6 อย่าง ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญา ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์
2. ความรู้ในเนื้อหาสาระ หรือในวิชา
3. ความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนและวิธีเรียนรู้

4. ความรู้เกี่ยวกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน
5. ความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอน
6. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมิน

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้เสนอแนวทางสำหรับการจัดการเรียนรู้ให้กับครู โดยให้ครูต้องมีข้อมูลเด็ก ครูต้องนำข้อมูลเด็กแต่ละคนมาใช้ในการวางแผนจัดการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการกลุ่ม มีการบูรณาการให้สัมพันธ์สอดคล้องกัน มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้ เข้าใจและเห็นคุณค่าในท้องถิ่น ใช้โครงงาน เรียนรู้ในเรื่องที่เด็กสนใจและให้เด็กได้เรียนอย่างเจาะลึก และเข้าใจลึกซึ้ง และมีการประเมินตามสภาพจริงโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การใช้พอร์ตโฟลิโอ

พลรัตน์ โพธิ์ศรีทอง (2541) กล่าวว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและมุ่งผลให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง ได้แก่ การให้ครูประจำการพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการวิจัยในชั้นเรียน ที่เห็นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง วัดและประเมินผลสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง

ประเวศ วะสี (2538 อ้างถึงใน ณรงค์ รอดพันธ์, 2537) กล่าวว่า ครูขาดความสามารถที่จะตรวจสอบความรู้และสร้างความรู้จากความเป็นจริง ครูจึงขาดความมั่นใจ เพราะไม่ใช่ผู้รู้จริง เมื่อเป็นเช่นนี้ครูจึงมีสุขภาพจิตไม่ดีไปสู่นักเรียน ฉะนั้นการศึกษาแทนที่จะเป็นการที่สร้างความสุข กลับเป็นกระบวนการที่ก่อทุกข์อย่างมหันต์ในสังคม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องพัฒนาตนเองเพื่อแสวงหาความรู้ จนถึงขั้นรู้ลึก รู้จริง จนสามารถเชื่อมโยงความรู้ได้

วิธีการที่จะมุ่งไปสู่การได้มาซึ่งความรู้และพัฒนาครูนั้นมีหลายแนวทาง เช่น การสร้างประสบการณ์ การศึกษาค้นคว้าจากตำราหรือเอกสาร จากการศึกษาแบบต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น และอีกวิธีหนึ่งคือการทำวิจัย ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้ ให้ได้มาซึ่งความรู้ โดยการปฏิบัติจริง เพื่อให้รู้ลึก รู้จริง ซึ่งกระบวนการนี้ได้มาซึ่งความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติจริงของครู และเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาครู ตามที่นักวิชาการได้กล่าวดังต่อไปนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2543) กล่าวว่า นโยบายการพัฒนาครูที่มุ่งคุณภาพครูและความเป็นวิชาชีพขั้นสูงซึ่งมีมาตรการหนึ่งคือให้ปรับเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาครูโดยการอบรมสัมมนาอย่างเดียว เป็นการส่งเสริมให้ครูได้เข้าอบรมสัมมนาเป็นประจำทุกปี มีการศึกษาต่อ และการจัดงบประมาณสนับสนุนให้ครูได้พัฒนางานประจำของตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่นการทำวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เป็นต้นควบคู่ไปกับการบริหารจัดการเพื่อให้ครูมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง

ลัดดา ภูเกียรติ (2537) กล่าวว่า ห้องเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีขนาดเล็กและมีความสำคัญที่สุด ตลอดจนเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพให้แก่นักเรียนโดยตรง ดังนั้นเทคนิคที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถช่วยในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน คือ การทำวิจัย เพราะว่าการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาจำเป็นที่จะต้องเป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อความรู้ หลักวิชา และงานวิจัยที่เนื้อหาเข้มข้น ลึกซึ้งและชัดเจนเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติและดำเนินการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการวิจัยในชั้นเรียน และในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญ

อุทุมพร จามรมาน (2537) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า เมื่อครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน จะเป็นการกระตุ้นให้ครูได้สะท้อนการทำงานด้านการเรียนการสอน และการจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงการทำงานของตนและของนักเรียนให้ดีขึ้น

พยุศักดิ์ จันทรสรินทร์ (2541) กล่าวว่า การวิจัยจะมีคุณประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ก็คือ การวิจัยโดยครูผู้สอน ครูผู้สอนจะต้องอาศัยเครื่องมือที่เรียกว่า “การวิจัย” ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและได้ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการวิจัยว่าจะช่วยปรับปรุงด้านวิชาชีพครูและครูผู้สอนที่ทำการทดลองวิจัยกันอย่างจริงจังแล้ว จะทำให้เกิดความก้าวหน้าในการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติรวมทั้งเกิดความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544) กล่าวว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียน ครูผู้สอนสามารถใช้วิจัยควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริงในชั้นเรียน เรียกว่า การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ซึ่งจะช่วยให้ครูผู้สอนเห็นภาพ ลำดับขั้นตอนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนได้ตลอดแนว มีเป้าหมาย สามารถจัดการเรียนรู้ได้ชัดเจน พัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้และหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยการแสวงหาวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในงานของตนเองให้บรรลุเป้าหมาย ประโยชน์ของการทำวิจัยจึงเป็นไปได้ทั้งการพัฒนาผู้เรียนให้มีขั้นตอนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและทำให้ครูผู้สอนมีโอกาสพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพในเวลาเดียวกัน

Gay (2000) กล่าวว่าเหตุผลที่สนับสนุนให้ครูทำวิจัยปฏิบัติการ เพราะว่า วิจัยปฏิบัติการเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบในวิชาชีพ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในห้องเรียนซึ่งครูมีความชำนาญ บอกให้เขารู้ว่ามีการปฏิบัติงาน ได้พัฒนาสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนและทำหายจากปฏิกิริยาตอบรับจากผู้ร่วมงานและยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน

ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า แม้ว่าการพัฒนาครูจะมีหลากหลายวิธี แต่ในช่วงปฏิรูปการเรียนรู้ที่นักวิชาการก็ได้สนับสนุนการวิจัยปฏิบัติการให้เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งซึ่งช่วยในการพัฒนาครู ทั้งนี้เพราะการให้ครูได้ทำ

วิจัยปฏิบัติการจะช่วยให้ครูได้พัฒนาวิธีการเรียนรู้ให้ครบทั้งวงจร คือ ทั้งการรับรู้ การสร้างความรู้ และการใช้ความรู้ ครูจะได้เป็นผู้แสวงหาความรู้ จนเป็นผู้รู้ลึกและรู้จริงและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและสร้างสรรค์ การพัฒนาการเรียนรู้ของครูจะช่วยพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนจะช่วยให้ครูผู้เกิดความรู้ความเข้าใจในนักเรียนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ครูและนักเรียนได้ร่วมมือกันในการจัดการเรียนการสอนและสามารถพัฒนาตนเองโดยไม่ออกจากวิถีชีวิตการทำงานประจำ ได้เห็นคุณค่าในการจัดกิจกรรมและการสร้างความรู้จากการปฏิบัติงานอันจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานวิชาชีพของครูด้วย

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ

2.1 ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการ

การวิจัยปฏิบัติการ ไม่ใช่เรื่องใหม่ ได้ปรากฏในหนังสือของ Corey ปี 1953 และมีปรากฏในงานเขียนของ Kurt Lewin ในปี 1940 โดยจุดประสงค์ที่ต้องการเสนอคือ ความสนใจที่จะสนับสนุนการทำวิจัยปฏิบัติการซึ่งประโยชน์ของการทำวิจัยปฏิบัติ นั้น นอกจากเป็นการแก้ปัญหาแล้ว ยังเป็นเครื่องมือที่ดีที่จะนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครู (นันทวัน สวัสดิ์ภูมิ, 2540)

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า คำที่ใช้ในการวิจัยในชั้นเรียนโดยมีครูเป็นผู้วิจัยมีอยู่หลายคำ ได้แก่ วิจัยปฏิบัติการ (action research) วิจัยในชั้นเรียน (classroom research) การวิจัยของครูหรือการวิจัยโดยครู (teacher research) การแสวงหาความรู้โดยตัวครู (self - reflective enquiry) และการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (classroom action research) การพัฒนาวิชาชีพครู (teacher professional development) การประเมินงานวิจัยของครู (teacher self-evaluation) หรือการสืบค้นของผู้ปฏิบัติ (practitioner inquiry) (พิชิต ฤทธิ์จรรยา ม.ป.ป. ; สุมิต ว่องวานิช, 2543 และ Gay, 2000)

ในเอกสารฉบับนี้จะใช้คำว่า การวิจัยปฏิบัติการ จากนิยามที่มีผู้กำหนดไว้หลายคน มีความหมายดังต่อไปนี้

Carr and Kemmis (1986 : 162) ; Kemmis and Mc Taggart (1990 : 5) ได้ร่วมกันกำหนดนิยามของการปฏิบัติการว่า เป็นรูปแบบของการรวบรวมคำถามที่เกิดจากการสะท้อนกลับจากผลการปฏิบัติงานของตนเองโดยผู้มีส่วนร่วมในสถานการณ์ของสังคม เพื่อทำการปรับปรุงหลักการและความถูกต้องทางสังคมหรือการจัดการศึกษา รวมทั้งเป็นการสร้างเข้าใจในการปฏิบัติงานและสถานการณ์ที่เป็นอยู่

Martyn (1993) กล่าวว่า วิจัยปฏิบัติการเป็นการสืบเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการศึกษา ซึ่งมีหลัก ดังนี้ (1) เป็นการลงมือปฏิบัติในสังคมหรือ เกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้วิจัย (2) ผู้วิจัยจะต้องมีความเข้าใจในหลักการปฏิบัติ และ (3) เป็นสถานการณ์ที่มุ่งให้ประสบผลสำเร็จ

Hammersley (1993) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นรูปแบบที่เป็นที่ยอมรับรูปแบบหนึ่งของการเสาะแสวงหาความรู้ ที่มีการศึกษาใคร่ครวญด้วยตนเอง โดยการทำงานแบบร่วมมือกันในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคม เพื่อที่จะพัฒนาสังคมได้อย่างสมเหตุสมผลและปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และก่อให้เกิดความเข้าใจและเกิดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

Arends (1994) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการเป็นกระบวนการในการถามคำถาม การค้นหาความถูกต้องและหาจุดมุ่งหมายของคำตอบ มีการแปลผลรวมทั้งการใช้ผลการวิจัย

กรมวิชาการ (2538) กล่าวว่า การวิจัยเป็นการทำงานโดยครูที่มีประสบการณ์ตรงในการจัดการเรียนการสอน เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนางานของตนเองเป็นการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะจุด เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในโรงเรียน มีรูปแบบไม่ซ้ำซ้อน และไม่ใช้สถิติขั้นสูง

อุทุมพร จามรมาน (2537) กล่าวว่า การวิจัยที่เรียกว่า action research เป็นการวิจัยที่ทำโดยครูและเพื่อตัวครู เป็นการวิจัยที่ครูเป็นผู้ได้ปัญหามาจากการเรียนการสอนโดยตรง และครูจะเป็นผู้แสวงหาข้อมูลเพื่อมาแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยกระบวนการที่เชื่อถือได้ ผลการวิจัยคือคำตอบที่ครูอีกจะเป็นผู้นำไปใช้ในการแก้ปัญหาของตน

สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม (2538) ให้นิยามของการวิจัยในชั้นเรียนว่าเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้อันเป็นความจริงที่เชื่อถือได้ในเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนในบริบทของชั้นเรียน

เป็นที่คาดหวังว่า เมื่อครูผู้สอนได้ทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมแล้ว จะก่อให้เกิดผลดีต่อวงการศึกษาศึกษา และวิชาชีพครู ดังนี้

1. นักเรียนมีการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. มีข้อความรู้หรือมีนวัตกรรมทางการจัดการเรียนการสอนที่เป็นจริงเกิดมากขึ้น ที่จะประโยชน์ต่อตัวครูและเพื่อนครู
3. การทำงานของครูจะพัฒนาไปสู่ครูมืออาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการในการที่จะพัฒนาครูของกระทรวงศึกษาธิการ

ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ (2539 อ้างถึงใน นันทวัน สวัสดิภูมิ, 2540) ได้สรุปลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการ มีดังนี้

1. มีลักษณะที่นำมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ (practical) และตรงกับประเด็นของปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโลกของการทำงาน ซึ่ง subjects ที่ศึกษา อาจจะเป็นนักเรียนในชั้นเรียน กลุ่มเพื่อนร่วมงานหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำอยู่

2. ข้อค้นพบที่ได้จะให้ลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบในการแก้ปัญหาหรือวิธีการพัฒนาที่ดีกว่าสิ่งที่ทำอยู่เดิม และมีลักษณะของข้อค้นพบที่ได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น จากพฤติกรรมที่สังเกตได้ในปัจจุบันมากกว่าจากความคิดเห็นที่มาจากประสบการณ์เดิม

3. มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ (flexible) และปรับปรุงได้ (adaptive) คือ ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในช่วงของการทดลอง

4. เป้าหมายของการวิจัยจะมุ่งไปที่ข้อค้นพบที่ได้จากสถานการณ์เฉพาะมากกว่าที่จะสรุปพาดพิงไปถึงสถานการณ์อื่น ผลการวิจัยจะไม่เน้นความตรงภายในและความตรงภายนอกเพราะไม่มีความคุมและกลุ่มตัวอย่างไม่จำเป็นต้องเป็นตัวแทนของประชากร เพราะผลที่ได้จะนำมาใช้กับกลุ่มที่ศึกษาอยู่เท่านั้น

Gay (2000) วิจัยปฏิบัติการ คือ เป็นเครื่องมือโดยมีผู้ปฏิบัติเพื่อแก้ไขการปฏิบัติงานของตนเองและเพื่อจะเข้าใจและแก้ไขกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเอง ครูจึงเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติการวิจัย

สุวิมล ว่องวานิช (2543 : 156-157) กล่าวว่า การทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ถือเป็นนวัตกรรมรูปแบบหนึ่งที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับครูยุคใหม่ โดยมีครูเป็นผู้ปฏิบัติการวิจัย เรียกว่า ครูนักวิจัย (teacher - researcher) เพราะว่าการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นการวิจัยที่ทำโดยครูผู้สอนในห้องเรียน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เป็นการวิจัยที่ต้องทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ทันที และสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับทางปฏิบัติงานต่างๆของตนเองให้ทั้งตนเองและกลุ่มเพื่อนร่วมงานในโรงเรียนได้มีโอกาสอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแนวทางที่ได้ปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

สุภางค์ จันทวานิช (2543) กล่าวว่า วิจัยปฏิบัติการ (action research) หมายถึง กระบวนการที่ผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เห็นว่าดี เหมาะสม ตามความรู้ความเข้าใจของผู้วิจัย มาดำเนินการปฏิบัติเพื่อทดลองว่าใช้ได้หรือไม่ ประเมินดูความเหมาะสมในความเป็นจริง ควบคุมแนวทางปฏิบัติการ แล้วนำผลมาปรับปรุงปฏิบัติการเพื่อนำไปทดลองใหม่จนกว่าจะได้ผลเป็นที่พอใจ นำไปใช้และเผยแพร่ได้ การวิจัยชนิดนี้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานเมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้น ทำให้รูปแบบวิจัยยืดหยุ่นได้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการอาจเป็นแบบมีส่วนร่วมหรือไม่ก็ได้

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (ม.ป.ป.) ได้สรุปว่า การวิจัยปฏิบัติการ เป็นรูปแบบที่สะท้อนถึงตนเองหรือการตรวจสอบตนเอง คือทำให้ผู้ร่วมวิจัยได้ปรับปรุงการปฏิบัติงานของตน เข้าใจถึงการปฏิบัติงานของตนเองและทีมงานหรือองค์กรและทำให้ตัดสินใจในการเลือกสภาพการณ์ที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ

เมื่อประมวลและสังเคราะห์นิยามต่าง ๆ เข้าด้วยกัน กล่าวได้ว่า วิจัยปฏิบัติการ คือ การสร้างความรู้หรือค้นพบความจริงที่เชื่อถือได้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนของครู โดยใช้กระบวนการวิจัย ครูเป็นผู้ดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจในวิธีการแก้ปัญหาและผลที่เกิดจากการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทต่าง ๆ ของการเรียนของ นักเรียน ความรู้และความจริงที่ครูค้นพบจะถูกนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูเองเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาความเป็นนักวิชาชีพของครูและของเพื่อนร่วมงาน

นอกจากนี้การวิจัยปฏิบัติการยังเป็นกระบวนการเสริมพลังอำนาจครูในการกำหนดสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับครูภายใต้ระบบและกลไกต่างๆที่มีอยู่เป็นการพัฒนาการศึกษาในระยะยาว เป็นการพัฒนาคณาจารย์ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องโดยการเรียนรู้ด้วยตนเองของครูและผู้อื่นร่วมกัน Mclean J.E (1997 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวานิช, 2543 : 162)

2.2 การวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษากับครูในฐานะนักวิจัย

ยุคแรกของการวิจัยปฏิบัติการยังคงมีลักษณะที่เป็นแบบ ผู้วิจัยเป็นบุคคลภายนอกเข้าไปทำการวิจัย ต่อมาเมื่อมีการนำแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการมาใช้ในการศึกษา ในระยะแรก ๆ ยังคงใช้วิธีการที่เป็นผู้วิจัยภายนอกร่วมมือกับครูผู้สอนในโรงเรียน โดยปฏิบัติกันในลักษณะของกลุ่มผู้ทำการวิจัย (Kemmis, 1985 : 37) ซึ่งเป้าหมายเพื่อปรับปรุงคุณภาพของการจัดการศึกษา อย่างไรก็ตาม การทำวิจัยปฏิบัติการตามลักษณะนี้ยังมีจุดอ่อน คือ การแสวงหาจุดที่ทำการพัฒนาหรือเป็นประเด็นปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะเป็นผู้กำหนดประเด็นเหล่านั้น แต่จากสภาพความเป็นจริงแล้ว ผู้วิจัยอาจจะไม่เข้าใจถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่หรือโรงเรียนหรือสิ่งที่จะไปทำการวิจัยดีเท่ากับครูผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนและอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อการดำเนินการวิจัย คือ การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างผู้วิจัยและครูผู้สอน จากจุดอ่อนของการทำวิจัยปฏิบัติการดังกล่าว ทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาให้ครูเป็นผู้ทำการวิจัยเอง และเหตุผลสำคัญอีกอย่างคือการที่ครูมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนจะต้องมุ่งมั่นในการจัดและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามศักยภาพซึ่งต้องอาศัยเทคนิควิธีการต่าง ๆ ครูจึงต้องเปลี่ยนมโนทัศน์ (concept) เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนใหม่โดยให้ครูมีบทบาทมากขึ้น ดังนั้นครูจึงต้องเปลี่ยนบทบาทของครูใหม่โดยให้ครูมีบทบาทเป็น ครูนักวิจัย (Teacher Reseacher) (พิชิต ฤทธิ์จรรยา, ม.ป.ป.และElliott (1992 : 3 อ้างถึงในชาติศรี มณีโกศล, 2539 : 34))

ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ครูเป็นนักวิจัย คือ ครูเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากกว่าบุคคลอื่น ดังนั้นจึงย่อมมีความเข้าใจถึงปัญหาและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนได้ดี การที่ครูมีบทบาทในฐานะเป็นนักวิจัยได้นั้น บิสเสกซ์ กล่าวว่า ครูจะต้องมีลักษณะหรือพฤติกรรมที่สำคัญดังต่อไปนี้ (Bissex, 1987 : n.p)

1. ครูนักวิจัยเป็นผู้สังเกต (A Teacher-researcher Is an Observer) เบอร์ธอฟฟ์ (Berthoff, 1981 : 31)กล่าวว่า การวิจัยหมายถึง การมองดูและมองซ้ำ ๆ กันซึ่งเป็นความหมายที่แตกต่างจากผู้อื่น การวิจัยไม่ได้หมายถึงการกระทำที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีข้อมูลอยู่แล้วแต่หมายถึง การพิจารณาซ้ำว่ามีอะไรเกิดขึ้น ดังนั้น การวิจัยในที่นี้จึงหมายถึง การมองดูว่ามีอะไรเกิดขึ้นในชั้นเรียน ครูไม่จำเป็นต้องการข้อมูลใหม่ แต่จำเป็นที่จะต้องคิดพิจารณาถึงข้อมูลที่มีอยู่

2. ครูนักวิจัยเป็นผู้ถามคำถาม (A Teacher-researcher Is a Questioner) ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ครูสามารถทำให้เป็นคำถามเพื่อการศึกษาวิจัยได้ เช่น ทำไมนักเรียนจึงไม่ชอบอ่านหนังสือ

3. ครูนักวิจัยเป็นผู้เรียน (A Teacher-researcher Is a Learner) ขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้น ทั้งครูและนักเรียนต่างมีสถานะเป็นผู้เรียน กล่าวคือครูสามารถเรียนรู้จากนักเรียน

4. ครูนักวิจัยเป็นครูที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (A Teacher-researcher Is a more Complete Teacher) ครูมีบทบาทในฐานะที่ เป็นผู้รู้และเป็นผู้ปฏิบัติซึ่งหมาย ครูมีหน้าสอนและทำหน้าที่วิจัยไปพร้อมกัน

อย่างไรก็ตาม แนวคิดที่ต้องการให้ครูมีบทบาทฐานะเป็นนักวิจัยนั้น กล่าวได้ว่ามีความเป็นไปได้เนื่องจากครูผู้สอนสามารถทำการวิจัยได้ด้วยตนเอง ทั้งในการวิจัยที่เป็นการวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษา หรือการวิจัยทางการศึกษาซึ่ง (Ebbutt, 1985) ได้จำแนกลักษณะการทำวิจัยที่ครูเป็นผู้กล่าวไว้ ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 การพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนการสอนของครูไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนของ
ครูนักวิจัย (Ebutt.1985 : 159-160)

ครู

สอนในชั้นเรียนตัวเอง	สอนในชั้นเรียนตัวเอง	สอนในชั้นเรียนตัวเอง	สอนในชั้นเรียนตัวเองแต่อยู่ในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างสม่ำเสมอ	สอนในชั้นเรียนตัวเอง
↓ และ	↓ และ	↓ และ	↓ และ	↓ และ
สะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองเป็นบางเวลา อาจจะไปใช้กับการทำกิจกรรมต่อไป	สะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ อาจจะไปใช้กับการทำกิจกรรมต่อไปอย่างเป็นระบบ	สะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีนำไปใช้กับการทำกิจกรรมต่อไปอย่างเป็นระบบ	สะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองอย่างเป็นระบบ และมีการปฏิบัติงานเพื่อนำไปใช้กับการทำกิจกรรมต่อไปอย่างเป็นระบบ	สะท้อนกลับเกี่ยวกับลักษณะการปฏิบัติ เลือกสมมติฐานจากทฤษฎี
↓ และ	↓ และ	รวม ↓ และ	↓ และ	↓ และ
ไม่ใช่ผู้ให้คำปรึกษาจากภายนอก	อาจจะให้ผู้ให้คำปรึกษาจากภายนอกหรือการให้เพื่อนครูวิจารณ์	อาจจะขอความช่วยเหลือจากผู้ให้คำปรึกษาภายนอกหรือการทำให้เพื่อนครูวิจารณ์	ให้ผู้ให้คำปรึกษาจากภายนอกหรือการให้เพื่อนครูวิจารณ์	อาจจะขอความช่วยเหลือจากผู้ให้คำปรึกษาหรือผู้บังคับบัญชา
↓ และ	↓ และ	↓ และ	↓ และ	↓ และ
ไม่มีการเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ	เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไม่เป็นระบบ	เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ	เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ	เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ
↓	↓ และ	↓ และ	↓ และ	↓ และ
↓	วิเคราะห์ข้อมูลอย่างไม่เป็นระบบ	วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และมีการสรุปผล	วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ (บางครั้งอาจทำในลักษณะของกลุ่ม) และมีการสรุปอ้างอิงกับสมมติฐาน	วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อพิสูจน์กับสมมติฐานว่าสอดคล้องกันหรือไม่
↓ และ	↓ และ	↓ และ	↓ และ	↓ และ
ไม่เขียนรายงาน	ไม่เขียนรายงาน	เขียนเป็นรายงานเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อ่านวิจารณ์	เขียนเป็นรายงานแบบแยกและฉบับรวม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อ่านวิจารณ์	เขียนเป็นรายงานเปิดโอกาสให้มีการวิจารณ์
↓ และ	↓ และ	↓ และ	↓ และ	↓ และ
รวบรวมผลสะท้อนกลับเพื่อนำไปปฏิบัติเป็นบางครั้ง	พยายามรวบรวมผลสะท้อนกลับอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำไปปฏิบัติ	รวบรวมผลสะท้อนกลับอย่างเป็นระบบและนำไปเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติ	รวบรวมผลสะท้อนกลับอย่างเป็นระบบและนำไปเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงที่ทำการทดสอบกับสมมติฐาน	คาดหวังว่าจะมีการนำไปพัฒนาให้เป็นทฤษฎี
การสอนตามปกติ	ครูต้องติดตามผลการสอนของตัวเอง	ครูในฐานะนักวิจัย วิจัยการปฏิบัติ การแบบประเมินตัวอย่าง	ครูในฐานะนักวิจัย : วิจัยการปฏิบัติ การแบบดั้งเดิม	ครูในฐานะนักวิจัย วิจัยการวิจัยทั่วไป

2.3 รูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการ

รูปแบบ “รูปแบบ หรือ Model” เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่างดังต่อไปนี้

พจนานุกรม contemporary ของ Longman (1987 : 668) ให้ความหมายไว้หลายความหมายสรุปได้ดังนี้ (1) แบบย่อส่วนของของจริง หรือ ตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง (2) สิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการ เช่น แม่แบบในการวาดภาพ นักเดินแบบ ครูแบบอย่าง เป็นต้น (3) แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่นต่างๆ เป็นต้น

พจนานุกรมของ คาร์เตอร์ วิกูต Carter v. Good (1973 : 370 อ้างถึงใน ดิเรก ชีระภุช, 2539 : 29) กล่าวว่า รูปแบบมีหลายความหมายต่าง ๆ กัน ดังนี้

1. แบบจำลองของจริง
2. ตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่างของบางสิ่งบางอย่างที่จะถูกทำหรือสร้างขึ้น
3. รูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล สัญลักษณ์และหลักการของระบบ
4. แบบแผนตัวอย่างของการดำเนินงาน ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ หรือเป็นเซตของ

องค์ประกอบหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งองค์ประกอบหรือตัวแปรนี้ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสังคม สัญลักษณ์นี้อาจแทนเป็นคำพูดหรือคณิตศาสตร์

บุหงา วัชณะ (2533) ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบ คือ การกำหนดวิธีการขององค์ประกอบที่สำคัญ ขั้นตอนและกิจกรรม

เกศินี วิฑูรชาติ (2538) ให้ความหมายรูปแบบโดยเรียกว่า ตัวแบบ หมายถึง การจำลองสิ่งที่แสดงแทนหรือภาพลักษณ์ที่ใช้แสดงแทนของจริง

ทองสุข รวยสูงเนิน (2539) ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบ คือ ข้อกำหนดลักษณะขององค์ประกอบ โครงสร้าง กิจกรรมและวิธีดำเนินการ

รูปแบบจะต้องมีสิ่งที่เทียบเหมือนกันได้กับระบบสามอย่าง คือ ส่วนประกอบ องค์ประกอบหรือโครงสร้างและกระบวนการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นสิ่งที่กำหนดขึ้นหรือสร้างขึ้นที่มีส่วนประกอบ โครงสร้างและกระบวนการเปลี่ยนแปลงขอระบบทางการศึกษาก็ถือได้ว่าเป็นรูปแบบ รูปแบบได้แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ (เกศินี วิฑูรชาติ, 2538 และนางลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

1. รูปแบบไอคอนิค (Iconic models) เป็นการจำลองรูปร่างลักษณะได้เหมือนของจริง จากวัตถุสิ่งของ อาจอยู่ในรูปของภาพเหมือนหรือเป็นโมเดลรูปทรงครบสามมิติตามต้นแบบ เช่น มุ่นจำลองต่างๆ

2. รูปแบบอนาล็อก (Analogue model) เป็นระบบเทียบเหมือนที่ใช้สิ่งแทนที่ขึ้นแทนส่วนประกอบองค์ประกอบ ซึ่งแสดงได้ด้วยภาษา แผนภูมิ แผนที่ และกราฟ เป็นโมเดลแผนภาพคล้ายแสดงแผนผังการทำงานตามวัตถุต้นแบบ

3. รูปแบบสัญลักษณ์ (Symbolic model) เป็นตัวแบบที่ใช้ในการศึกษาด้านการวิจัยปฏิบัติการ เป็นตัวแบบที่แสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ตัวแบบนี้จะแปลงลักษณะที่สำคัญของสถานการณ์ที่กำลังศึกษาหรือปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่แสดงในรูปสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ก็ได้

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542 :3) กล่าวว่า โมเดลการวิจัย คือแบบจำลองที่นักวิจัยสร้างขึ้นตามทฤษฎี แทนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในธรรมชาติเพื่อความเหมาะสมในการศึกษาวิจัย มีลักษณะเป็นแผนภาพแสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร อาจแยกเป็นโมเดลมหภาค (macro model) และโมเดลจุลภาค (micro model) ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับลักษณะตัวแปรที่นักวิจัยศึกษาว่าเป็นตัวแปรระดับกลุ่ม หรือระดับบุคคล

Ghosh (1991 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) กล่าวว่า โมเดลการวิจัยมีลักษณะเป็นแผนภาพ และหรือชุดสมการคณิตศาสตร์แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และชุดของข้อตกลงเบื้องต้นที่นักวิจัยเชื่อหรือยอมรับว่าเป็นจริง

การสร้างรูปแบบมีจุดประสงค์เช่นเดียวกับการตั้งสมมติฐานของการวิจัย คือ ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาหรือวิจัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้น การเขียนรูปแบบจึงต้องแปลแนวความคิดหรือทฤษฎีออกมาในรูปขององค์ประกอบหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้อง และเขียนโยงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ของเรื่องที่เราสนใจออกมาในรูปของโครงสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้นอาจนำมาจากประสบการณ์ของผู้ศึกษาหรือจากการเทียบเคียงตามหลักการอุปมาอุปไมย หรือจากผลการศึกษาวิจัยที่ทำไว้หรือจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้วก็ได้

สรุปแล้วรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ คือ ระบบของการดำเนินการทำวิจัยปฏิบัติการที่แสดงรายละเอียด ขั้นตอน และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญในการทำวิจัยปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้ถือเป็นแนวปฏิบัติตาม

รูปแบบที่ดีควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปร มากกว่าที่จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวม ๆ อย่างไรก็ตาม สหสัมพันธ์และสมการถดถอยที่ใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรก็สามารถนำไปสร้างรูปแบบได้
2. ควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้ว ถ้าปรากฏว่ารูปแบบไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบนั้นก็ถูกยกเลิกไป
3. ควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้
4. ควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ของเรื่องที่ศึกษาได้

จากการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ พบว่าวิจัยปฏิบัติการมีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งอาจจะแบ่งตามหลักเกณฑ์ของแต่ละคน ซึ่งได้นำให้ได้เห็นมุมมองในหลายมิติ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติการในการทำวิจัยปฏิบัติการได้มากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาสามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

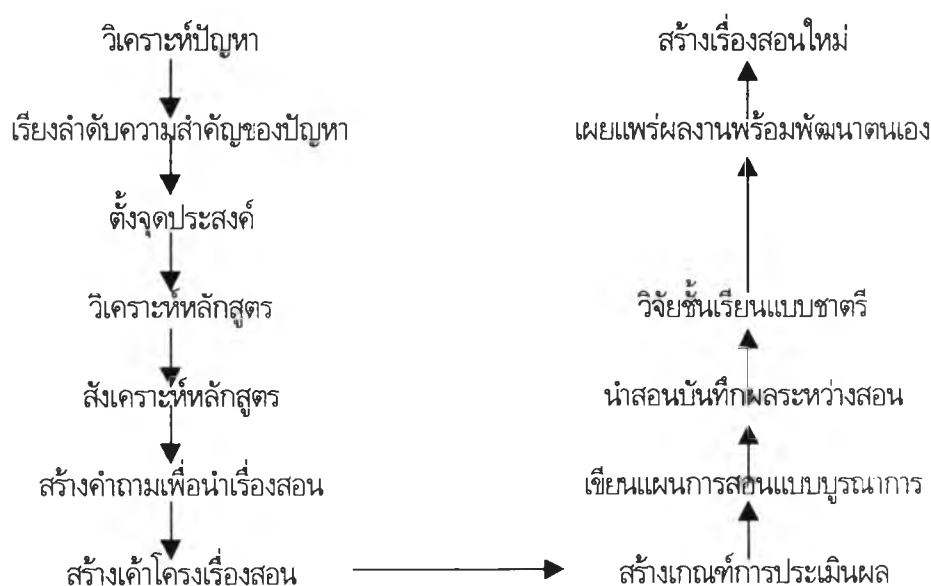
1. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ แบ่งตามความเข้มของแบบแผนการวิจัยได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วิจัยปฏิบัติการตามแบบแผนหรือเป็นทางการ เป็นงานวิจัยเชิงวิชาการมักจะประกอบด้วยสาระ 5 บท มีบทนำ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ ดังตัวอย่าง วิจัยของ ชาตรี สำราญ ได้ทำรายงานการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มภาษาไทย โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2534 ของโรงเรียนบ้านนาโคโดยมีเนื้อหา 6 บทด้วยกัน คือ บทนำ เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง วิธีการสอน วิธีดำเนินการ ผลการวิเคราะห์ ข้อมูล และสรุป อภิปราย และเสนอแนะ (ชาตรี สำราญ, 2535 และสุวิมล ว่องวานิช, 2543)

2. วิจัยปฏิบัติการไม่ยึดแบบแผนหรือไม่เป็นทางการ มีลักษณะที่แตกต่างจากการวิจัยเชิงวิชาการที่คุ้นเคยกันมีรูปแบบที่ไม่ยึดแบบแผนการวิจัยมาก จะใช้สามัญสำนึกของผู้วิจัยในการกำหนดปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาผู้เรียน นับเป็นวิจัยที่ทำได้ง่าย ดังตัวอย่างงานวิจัย 2 เรื่อง คือการเล่านิทานของครูเพนนี่ และการเข้าคิวในชั้นเรียนของครูมาร์ธา ซึ่งเป็นวิจัยปฏิบัติการ ที่ทำง่าย ๆ เขียนรายงานเพียงหน้าเดียว (กระดาษ A-4) และไม่ได้ใช้ภาษาหรือวิธีการที่เป็นวิชาการมากเกินไป อ่านเข้าใจง่าย (สุวิมล ว่องวานิช, 2543) และงานวิจัยในชั้นเรียนแบบชาตรี สำราญ ซึ่งได้วิจัยบทเรียนที่สร้างขึ้นมาด้วยการเฝ้าสังเกตบันทึกรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์ด้วยสติปัญญาของตนเอง โดยทำเป็นรูปเล่มเล็ก ๆ เขียนตามความรู้สึกนึกคิดแบบครูไทย มีขั้นตอนดังนี้ (ชาตรี สำราญ, 2543)

แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบบชาตรี สำราญ (ชาตรี สำราญ, 2543)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบบชาตรี

2. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของคาลูห์น (Calhoun, 1993 : 62) ได้นำแนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ขอบเขตของการทำวิจัยเป็นเกณฑ์เพื่อจัดประเภทของการวิจัยปฏิบัติการเนื่องจากการวิจัยแต่ละประเภทมีความแตกต่างในเรื่องจุดประสงค์ จุดเน้นและผลที่ได้จากการวิจัย ซึ่งสามารถจำแนกออกได้ 3 ประเภท คือ

1.1 การวิจัยปฏิบัติการโดยครูทำคนเดียว (Individual Teacher Action Research) เป็นการวิจัยที่ครูเพียงคนเดียวเป็นผู้ดำเนินการ ตัวอย่างเช่น แอนนิตา ซิมมอนส์ ได้ทำการบันทึกผลตอบคำถามของนักเรียนเกรด 1 เกี่ยวกับเลขเศษส่วนอย่างง่าย ๆ ภายหลังจากที่ได้ยกตัวอย่างและใช้กิจกรรมการสอนหลาย ๆ วิธี เพื่อตรวจสอบว่าวิธีการสอนแบบใดจะให้ผลดีกว่ากัน (Calhoun, 1993 : 62-63) การวิจัยประเภทนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการพื้นฐาน 5 ประการ ดังนี้

(1) จุดประสงค์และกระบวนการ การวิจัยปฏิบัติการประเภทนี้ มีจุดเน้นอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงในห้องเรียนเพียงห้องเดียว ครูจะนิยมขอบเขตหรือปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดชั้นเรียน วิธีการสอนหรือวัสดุอุปกรณ์หรือความสามารถทางสติปัญญาของนักเรียน หรือพฤติกรรมทางสังคม จากนั้นครูจะทำการแสวงหาข้อสรุปของปัญหา นักเรียนอาจจะเข้าหรือไม่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการช่วยเหลือเพื่อหาทางเลือกของการแก้ปัญหา และพิจารณาตัดสินผลที่เกิดขึ้นก็ได้ นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยก็จะเป็นในลักษณะของแหล่งผู้ให้ข้อมูล

(2) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การวิจัยปฏิบัติการแบบลำพังคนเดียว ครูผู้ทำการวิจัยได้รับความรู้จากการศึกษา การบรรยาย หรือได้รับคำแนะนำ ช่วยเหลือจากศิษยานุศิษย์ ครูใหญ่ ผู้ร่วมงานหรือนักวิชาการ เพราะการให้ความช่วยเหลือจากบรรดาผู้บริหารนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามบุคคลและความสนใจของแต่ละสภาพของแต่ละห้องที่ นอกจากนี้แล้วหน่วยงานภายนอกจะจัดหาสิ่งสนับสนุนตามความต้องการของครู และบางครั้งหน่วยงานภายนอกอาจเป็นที่เลี้ยงให้แก่ครูอีกด้วย

(3) การใช้ข้อมูล ครูผู้วิจัยปฏิบัติการบางคนใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ พัฒนาการวัดผลและกำหนดและการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยทำการทดลองด้วยวิธีการต่างๆ กับปัญหาที่เกิดขึ้น ศึกษาและบันทึกผลของการปฏิบัติ เก็บรักษา ขยายผล หรือยกเลิกการปฏิบัติงาน ครูบางคนใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพในการดำเนินการวิจัย

(4) ผู้ใช้ผลการวิจัย บุคคลแรกที่ใช้ผลการวิจัยปฏิบัติการ คือ ครูผู้ทำการวิจัย เช่นเดียวกันถ้านักเรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการศึกษา นักเรียนก็เป็นผู้ใช้ผลงานวิจัยเช่นเดียวกันและอาจจะมีการเผยแพร่ผลงานวิจัยไปสู่ผู้ใช้ในระดับทุติยภูมิ โดยการนำเสนอผลการวิจัยต่อคณะกรรมการประชุมทางวิชาการ จุลสาร หรือวารสาร

(5) ผลข้างเคียง ผลที่ได้จากการวิจัยอาจจะนำไปใช้กับห้องเรียนอื่นหรือไม่ก็ได้ ครูส่วนมากที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกันอาจจะทำการวิจัยปฏิบัติการในหัวข้อเดียวกันก็ได้ แต่อาจจะมีการอภิปรายถึงประสบการณ์และผลการวิจัยหรือไม่ก็ได้

1.2 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Action Research) เป็นการวิจัยซึ่งครูหลาย ๆ คน ซึ่งมีความสนใจในเรื่องที่เป็นปัญหาแบบเดียวกันแล้วร่วมกันลงมือทำการวิจัย ตัวอย่างการวิจัย

ประเภทนี้ เช่น อิลิทรัสและพอลา (Elitrus and Paula) จากโรงเรียนมัธยมโรเจอร์ และแองกี กับโรเบิร์ต (Angie and Robert) จากโรงเรียนมัธยมวิลเชียร์ (Wilshire School) ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการใช้คำที่สำคัญ (Key Words) ในการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อต้องการช่วยเหลือนักเรียนให้สามารถจำและเข้าใจความหมายและความคิดรวบยอดของคำศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ โดยได้พบปะเพื่อขอคำปรึกษา กับสมาชิกของหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย ครูทั้ง 4 คน ได้ทำการทดลองโดยใช้วิธีการแบบเดียวกัน (Calhoun, 1993 : 62-64) การวิจัยประเภทนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการพื้นฐาน 5 ประการดังนี้

(1) จุดประสงค์ และกระบวนการ จะขึ้นอยู่กับ จำนวนครูที่ร่วมทำการวิจัย การทำวิจัยสามารถเน้นที่ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเพียงห้องเดียว หรือเป็นปัญหาที่เหมือนกันแต่เกิดขึ้นในหลายๆห้องเรียนก็ได้ กลุ่มผู้ทำการวิจัยจะพิจารณาปัญหาที่ไม่กว้างแต่จะเน้นที่ปัญหาในชั้นเรียน กลุ่มผู้วิจัยอาจจะประกอบด้วยครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรืออาจจะประกอบด้วยครูหลายๆคน และผู้บริหารแล้วดำเนินการร่วมกับ บุคคลภายนอกที่มาจากมหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานภายนอก สำหรับขั้นตอนการดำเนินการวิจัยนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบเพียงลำพังคนเดียว

(2) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ครูและผู้บริหารทั้งหลายมักจะดำเนินการร่วมกับคณะทำงานจากมหาวิทยาลัย หน่วยงานการบริหารบุคลากร หรือสมาชิกของสมาคมทางการศึกษา การทำการวิจัยปฏิบัติการแบบนี้จะเกิดขึ้นจากการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับมหาวิทยาลัยและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ครูผู้ทำการวิจัยจะแสวงหาความช่วยเหลือจากนักวิชาการในห้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญในด้านหลักสูตร บรรดานักวิชาการ ผู้บริหารหรือครูใหญ่อาจจะฝึกฝนครูให้มีความสามารถในการสำรวจความต้องการที่จะปรับปรุง หรือวิธีการตรวจสอบความต้องการ

(3) การใช้ข้อมูล การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น จะใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณก็ได้ แต่ถ้าในกรณีที่หน่วยงานทางการศึกษาเป็นผู้กำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะศึกษาเป็นผู้กำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะศึกษาก็จะใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิจัยแบบนี้ใช้วิธีการที่หลากหลายมากกว่าการวิจัยปฏิบัติการแบบลำพังคนเดียว นอกจากนี้แล้วยังมีการแบ่งงานกันทำโดยเน้นที่มิติต่าง ๆ ของปัญหา ตัวอย่าง ในการศึกษารจัดการเรียนการสอน สมาชิกคนหนึ่งทำการสำรวจข้อมูลจากผู้ปกครอง สมาชิกคนที่สองไปสัมภาษณ์ครูผู้สอนและสมาชิกคนที่สามทำการศึกษาสเหตุและผลที่เกิดขึ้น

(4) ผู้ใช้ผลการวิจัย สมาชิกในกลุ่มผู้ทำวิจัยปฏิบัติการนี้ จะเป็นกลุ่มแรกที่ใช้ผลที่ได้จากการวิจัย การที่นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัย ก็ถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ใช้ผลการวิจัยระดับเบื้องต้น นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนการทำวิจัยก็จัดได้ว่าเป็นผู้ใช้ผลการวิจัยระดับเบื้องต้นเช่นกัน

(5) ผลข้างเคียง ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติการ คือ ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกในด้านการพัฒนาเครื่องมือ การสำรวจปัญหาทางสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นการปรับปรุง พัฒนาบุคลากรในสถาบันหรือโรงเรียน

1.3 การวิจัยปฏิบัติการแบบทั้งโรงเรียน (Schoolwide Action Research) คือ การที่โรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งมีความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพของนักเรียนในโรงเรียนก็จะดำเนินการแสวงหาวิธีการเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนา และดำเนินการพัฒนาพร้อมกันทั้งโรงเรียน ตัวอย่างการวิจัยประเภทนี้ เช่น โรงเรียนมัธยมโทมัส (Thomas High School) ต้องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังนั้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้นำวิธีการสอนวิธีใหม่เข้ามาใช้ เช่น การสอนแบบสืบสวนหรือการสอนแบบนิรมัย จากนั้นทำการสังเกตและบันทึกผลการตอบสนองของนักเรียน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายร่วมกัน (Calhoun, 1993 : 62-65) การวิจัยประเภทนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการพื้นฐาน 5 ประการ ดังนี้

(1) จุดประสงค์และกระบวนการ การวิจัยปฏิบัติการแบบทั้งโรงเรียนนี้ โรงเรียนจะเลือกขอบเขตหรือปัญหาที่สนใจ จากนั้นทำการรวบรวมและอธิบายข้อมูล สำหรับข้อมูลที่ได้จากโรงเรียน เขตการศึกษา อื่นๆ หรือเอกสารวิชาการ จะนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของการตัดสินใจเพื่อเริ่มต้นทำการวิจัย กระบวนการดำเนินงานนี้มีลักษณะเป็นวัฏจักรและสามารถใช้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผลต่างๆของการปฏิบัติงาน จุดเน้นของการทำวิจัยในลักษณะนี้ คือการมุ่งปรับปรุงคุณภาพโรงเรียน 3 ลักษณะ คือ แสวงหาวิธีการปรับปรุงโดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร ในการปฏิบัติงาน ผู้ร่วมงานจะมีความสามารถในการทำงานร่วมกันเพื่อจะจำแนกและแก้ปัญหาได้ดีขึ้น พยายามปรับปรุงคุณภาพนักเรียนอย่างจริงจัง และพยายามที่จะเพิ่มพูนความชัดเจนและเนื้อหาในงานวิจัย

การวิจัยปฏิบัติการประเภทนี้ ครูทุกคนและทุกชั้นเรียน ต้องมีส่วนร่วมในการรวบรวมศึกษาและประเมินผลข้อมูล นอกจากนี้แล้วนักเรียน ผู้ปกครองยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ที่วิจัยรวมทั้งชุมชน ในการรวบรวมและอธิบายข้อมูล ที่ได้จากการวิจัยอีกด้วย

กลุ่มผู้ทำวิจัยประกอบด้วย ครูและผู้บริหาร ซึ่งจะแบ่งปันความรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยจะทำการรวบรวม จัดหมวดหมู่และอธิบายข้อมูล รวมทั้งทำการเผยแพร่ข้อมูลและมีการประยุกต์ เอกสารวิชาการสำหรับการวิเคราะห์ ศึกษาและสนับสนุนการปฏิบัติงาน

(2) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการประเภทนี้ โรงเรียนที่เป็นผู้นำการวิจัย จะทำการศึกษาวิธีการที่ใช้ในการปรับปรุงโรงเรียน จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จากโรงเรียนที่เคยใช้วิธีการเดียวกัน จากนั้นจึงนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนของตนเอง

(3) การใช้ข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำการศึกษาจากโรงเรียนและผลของการปฏิบัติงานนั้น อาจจะใช้ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพหรือใช้ข้อมูลทั้งสองประเภท ผู้วิจัยต้องมีการศึกษาผลการดำเนินการของโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีปัญหาที่คล้ายคลึงกันและพยายามแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่เหมือนหรือแตกต่างกัน การเก็บรวบรวมข้อมูล จะต้องมีการเก็บรวบรวมอย่างสม่ำเสมอและประเมินผลก่อนการดำเนินการด้วย ส่วนการประเมินผลรวมนั้นจะใช้แบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์ นอกจากนี้การใช้วิธีการวัดผลหลาย ๆ วิธีการย่อมทำให้เกิดผลดีต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

(4) ผู้ใช้ผลการวิจัย โรงเรียน คือ ผู้ที่ใช้ผลการวิจัยระดับเบื้องต้น นอกจากนี้แล้วยังรวมถึงนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและคณะกรรมการโรงเรียน

(5) ผลข้างเคียง การวิจัยปฏิบัติการแบบทั้งโรงเรียนนี้ เป็นรูปแบบรวมของการวิจัยปฏิบัติการ

ทั้งหมด การอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในโรงเรียน ซึ่งผลข้างเคียงของการวิจัยลักษณะนี้ คือเกิดการ เรียนรู้ในการทำงานเป็นกลุ่ม และการจัดการในกระบวนการกลุ่ม ครูจะทำงานร่วมกันในด้านหลักสูตรและการ สอน

3. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของ โคเฮนและแมนเนียน Cohen and Manion (1994 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวาณิช, 2543) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการทำการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูไว้ว่า น่าจะมี 3 แนวทางด้วยกัน คือ

1. ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของตนเองตามลำพัง โดยครูจะเป็นทั้งผู้ปฏิบัติงานสอนและเป็น นักวิจัยอยู่ในตัวคนเดียว
2. กลุ่มครูในโรงเรียนเดียวกันร่วมกันทำวิจัย โดยอาจมีการบูรณาการร่วมกัน การสอนหลาย ๆ วิชา ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีที่ปรึกษาที่เป็นนักวิจัยจากภายนอกก็ได้
3. ครูทำวิจัยร่วมกับนักวิจัยภายนอก อาจเป็นนักวิจัย จากสถาบันการศึกษา หรือจากมหาวิทยาลัย

จากแนวคิดของวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (classroom action research) และแนวคิดการวิจัย แบบร่วมมือ (collaborative research) ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสามารถนำมาบูรณาการเข้าด้วยกันได้อย่างเหมาะสม เพราะแม้จะเป็นการวิจัยที่ทำด้วยตัวครูเอง แต่ก็ไม่ใช้การทำวิจัยอย่างโดยเดี่ยวคนเดียว มีกลุ่มเพื่อนครู ที่ร่วมมือกันในทุกขั้นตอนของวงจรการทำงาน PAOR (Plan, Act, Observe, Reflect) ทำให้ผลการวิจัยถูก ตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุงจากผู้ปฏิบัติที่มีความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนได้อย่างต่อเนื่องและ แท้จริง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2542 : 21)

4. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมมือ ตามการแบ่งของ สุวิมล ว่องวาณิช (2543) ได้ดังนี้

1. การร่วมมือแบบมีลำดับชั้น (hierarchical collaborative) จะอาศัยความร่วมมือกับนักวิชาการใน มหาวิทยาลัย
2. การร่วมมือแบบเท่าเทียมกัน (equal collaborative) เป็นการทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อนใน โรงเรียนโดยมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน คิดหา วิธีการแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งจะใช้วิธีนี้ได้ครูและเพื่อนครูต้องมีความ รู้ที่สามารถทำวิจัยได้ในระดับหนึ่ง
3. การวิจัยปฏิบัติการเชิงเทคนิค (technical action research) บุคคลภายนอกเล่นบทของผู้ทำการ วิจัยโดยไม่ได้มีฐานจากผู้ปฏิบัติ วิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการวิจัยมาจากความคิดของนักวิจัยภายนอก ข้อค้นพบที่ ได้อาจใช้ไม่ได้กับการปฏิบัติจริง
4. การวิจัยปฏิบัติการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ (practical action research) เป็นการศึกษาปฏิบัติการแบบมีที่ปรึกษาด้านกระบวนการ
5. การวิจัยปฏิบัติการแบบอิสระ (emancipatory action research) เป็นการทำงานของครูนักวิจัย จะทำกันในกลุ่มของผู้ปฏิบัติในห้องเรียนมีการคิดค้นหาแนวทางการแก้ไข้ปัญหา การเก็บข้อมูล การสรุปผล

การอภิปรายผลในกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง กระบวนการตัดสินใจเป็นอิสระจากบุคคลภายใน แต่ถึงแม้จะมีบุคคลภายนอกร่วมด้วย ทุกคนไม่ว่าจะเป็นครูหรือนักวิชาการต่างมีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน จะไม่มีผู้แสดงบทบาทเป็นที่ปรึกษา

5. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการจากการสังเคราะห์ของนางลักษณ วัชรชัย นางลักษณ วัชรชัย (2543 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวาณิช, 2544)

1. การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) เป็นการวิจัยที่ทำโดยครูเพื่อแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการปฏิบัติงานหรือการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตน

2. การวิจัยปฏิบัติการแบบรวมพลัง (Collaborative Action Research) เป็นงานวิจัยที่ดำเนินการโดยครูหลายคนร่วมกันทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในชั้นเรียนหลายๆ ชั้นหรือแผนกภาควิชา คณะนักวิจัยเกิดจากการรวมตัวกันของครูที่มีความชำนาญเฉพาะต่างกัน มาร่วมมือกันทำวิจัยโดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน

3. การวิจัยปฏิบัติการระดับโรงเรียน (Schoolwide Action Research) เป็นการวิจัยที่ดำเนินการโดยผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนอาจรวมหน่วยงานนอกโรงเรียนด้วย มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาโรงเรียนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

4. การวิจัยปฏิบัติการอิงชุมชน (Community-based Action Research) เป็นการวิจัยที่อาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยอาศัยพลังของชุมชนที่จะระดมทรัพยากรจากทุกแหล่งมาพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

6. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของสุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม (สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม, 2537 : 6-11) กล่าวว่า วิจัยในชั้นเรียนนั้นมีลักษณะเฉพาะที่เป็นการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาความรู้ของครูเกี่ยวกับการพัฒนางานการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นรูปแบบของการวิจัยในชั้นเรียนจึงควรมีลักษณะโปรแกรมการวิจัย (research program) แบบการวิจัยและการพัฒนา (research and development) โดยเน้นสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการเข้าใจสภาพปัญหาและวิธีการแก้ไข ตลอดจนนวัตกรรมในการพัฒนางานตามสภาพที่เป็นจริงและรูปแบบของการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านใดด้านหนึ่งภายใต้บริบทหนึ่งน่าจะเป็นโปรแกรมการวิจัยที่มีระยะการทำวิจัยอย่างน้อย 3 ระยะ ดังนี้ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาของการเรียนและการจัดการเรียนการสอน การวิจัยในระยะนี้ ครูควรมองภาพเป้าหมายของการพัฒนาซึ่งอาจมีลักษณะเป็นขั้นหรือเส้นพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจน ความรู้ ส่วนนี้มาจากการศึกษาเอกสาร หลักสูตร คู่มือการสอน และแบบเรียนต่าง ๆ การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาอาจใช้การวิจัยเขาสำรวจ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิในระบบข้อมูลของห้องเรียนและในโรงเรียน นอกจากนี้อาจทำการศึกษา (case study) นักเรียนกลุ่มต่าง ๆ ที่น่าสนใจเพื่อให้ได้ภาพที่ถูกต้องครบถ้วน อันจะนำไปสู่ทางเลือกต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเพื่อทดลองวิธีการพัฒนาหรือนวัตกรรมทางการเรียนการสอนจากผลการวิจัยในระยะที่ 1 ในระยะนี้นักวิจัยจะสร้างวิธีการและเครื่องมือหรือนวัตกรรมที่จะใช้ในการพัฒนา แล้วทำการศึกษาคุณภาพของวิธีการหรือนวัตกรรมดังกล่าว 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการศึกษาคุณภาพโดยการพัฒนาความเหมาะสมตามเหตุผลซึ่งอาจขอความร่วมมือจากเพื่อนครู คณาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ช่วยพิจารณาความเหมาะสม ลักษณะที่สองเป็นการทดลองใช้สอนนักเรียน ซึ่งการสอนมักจะเป็นแบบอนุกรมเวลา (time series design)

ระยะที่ 3 เป็นระยะที่ครูนักวิจัยต้องการพิสูจน์ความจริงที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับผลหรือวิธีการหรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นมาต่อการเรียนของนักเรียน ในขั้นนี้ครูจะทำการวิจัยเชิงทดลองโดยจะมีกลุ่มควบคุมและมีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อให้ผลการพิสูจน์มีความตรงภายในและความตรงนอกมากยิ่งขึ้น

7. รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของวัลลภ กันทรัพย์ (วัลลภ กันทรัพย์, 2538) แบ่งการวิจัยในระดับการเรียนการสอนออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. วิจัยสำรวจ เช่นสำรวจดูว่า นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เรียบร้อยนั้น ไม่เรียบร้อยในเรื่องอะไร มีมากน้อยสักแค่ไหน มีในช่วงไหน มีในชั้นเรียนไหนบ้าง เป็นต้น วิจัยประเภทสำรวจ สำรวจตั้งแต่การหาความต้องการ วิธีดำเนินงาน ปัญหา และข้อเสนอแนะ

2. วิจัยหาความสัมพันธ์ เช่น ศึกษาว่า นักเรียนเรียนเก่ง เรียนอ่อน สัมพันธ์กับพื้นฐานทางบ้านและอาชีพพ่อแม่ไหม อาจจะต้องดูอาชีพของพ่อแม่มีส่วนเป็นตัวเกื้อหนุนหรือว่าตัวสกัดกั้นหรือส่งเสริมไหม นั่นก็เป็นวิจัยเชิงหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เป็นต้น

3. วิจัยเปรียบเทียบ เช่น นำนักเรียน 2 กลุ่ม มาเปรียบเทียบกัน เช่น กลุ่มผู้ปกครองเป็นพ่อค้า ผู้ปกครองเป็นข้าราชการนำมาเปรียบเทียบกันว่าใครจะเรียนดีกว่ากัน ในเชิงสถิตินั้นการวิจัยเปรียบเทียบกับ วิจัยหาความสัมพันธ์ความจริงคืออันเดียวกัน เป็นการแสดงว่าตัวแปรสองตัวแปรสัมพันธ์กันหรือมีอิทธิพลต่อกันหรือไม่

4. วิจัยทดลองเชิงเหตุผล เช่น มีวิธีสอน ก วิธีสอน ข เอานักเรียนห้อง ก มาสอนวิธี ก นักเรียนห้อง ข มาสอนวิธี ข แล้วเปรียบเทียบกันว่ากลุ่ม ก หรือกลุ่ม ข ใครจะเรียนดีกว่ากัน นี่คือนิยามของการทดลองแบบ Experiment วิจัยแบบนี้ทางสังคมศาสตร์จะไม่ค่อยได้ผล เพราะมักจะมีจุดอ่อนเกิดขึ้น

5. วิจัยเชิงทดลองและพัฒนา เช่น วิธีนี้ใช้กับนักเรียนกลุ่มเดียว ไม่ต้องเปรียบเทียบวิธีสอนแบบดั้งเดิมกับวิธีสอนแบบดั้งเดิมกับวิธีสอนใหม่ แต่จะพัฒนาวิธีสอนแบบใหม่ต่อเลย

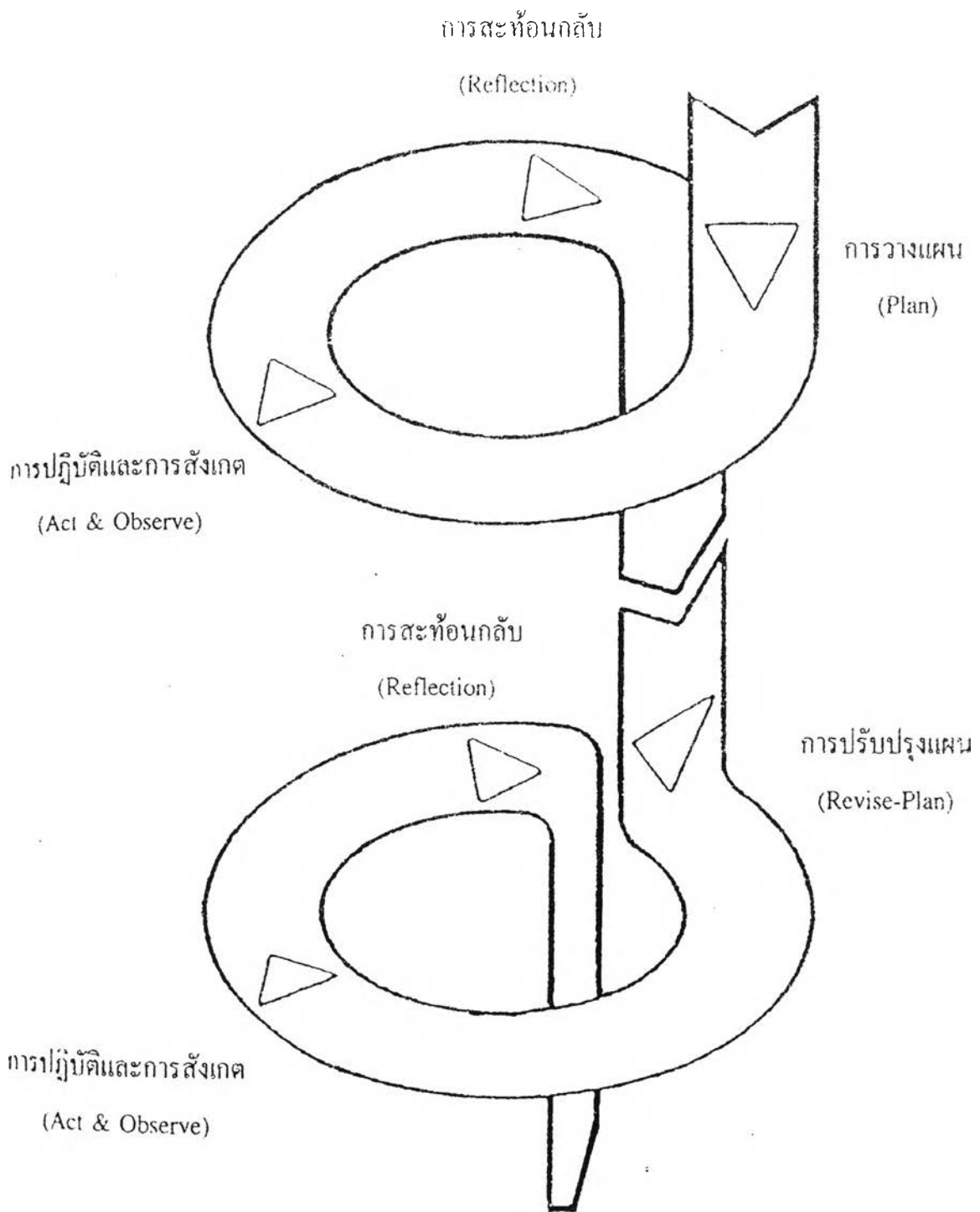
8. รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของเลวิน (Kemmis and Taggart, 1990 : 8-9)

การวิจัยปฏิบัติการเป็นขั้นตอนการดำเนินงานในลักษณะบันไดเวียน (spiral of steps) ซึ่งในแต่ละขั้นตอนประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติและการประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการวิจัยปฏิบัติการจะเริ่มต้นด้วย ขั้นตอนหนึ่งก็คือ การวางแผน ซึ่งได้มาจากการตรวจสอบแนวความคิดอย่างละเอียด

รอบคอบ โดยพิจารณาความเป็นไปได้ รวมทั้งการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ด้วย จากนั้นจึงนำแผนงานที่ได้ไปปฏิบัติจริง ขั้นตอนต่อมาคือ การติดตามผลการปฏิบัติงาน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติงานตามแผน และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข แผนงาน แล้วดำเนินการตามขั้นตอนเดิมซ้ำอีก ลักษณะการทำงานจะดำเนินไปเรื่อยๆ ในลักษณะการหมุนเกลียวเจาะลึกลงไปทุกที คล้ายเกลียวสว่าน คือ การปฏิบัติงานโดยมีการควบคุมให้ดำเนินการไปตามที่กำหนดไว้ มีการประเมินและวางแผนใหม่ต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่น่าสนใจตามวิธีการวิจัยปฏิบัติการของเลวิน คือ ทุกขั้นตอนในกระบวนการวิจัยต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การวิจัยปฏิบัติการนั้นเป็นกระบวนการปฏิบัติงานที่ใช้กระบวนการกลุ่มมาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน เลวินจะเน้นให้มีการเกี่ยวเนื่องระหว่างการปฏิบัติและผลสะท้อนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแผนการดำเนินงานโดยอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเอง ดังนั้น วิจัยปฏิบัติการเป็นวิธีการที่กลุ่มคนจัดระบบสถานการณ์จากสิ่งที่เขาเรียนรู้จากประสบการณ์ของตัวเอง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านี้กับบุคคลอื่น ๆ ด้วย ดังได้แสดงกระบวนการวิจัยปฏิบัติการดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการแบบบันไดเวียน

(Kemmis and Mc Taggart. 1991 : 11)

9. รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของอีเลียต (Elliott, 1992 : 69-77)

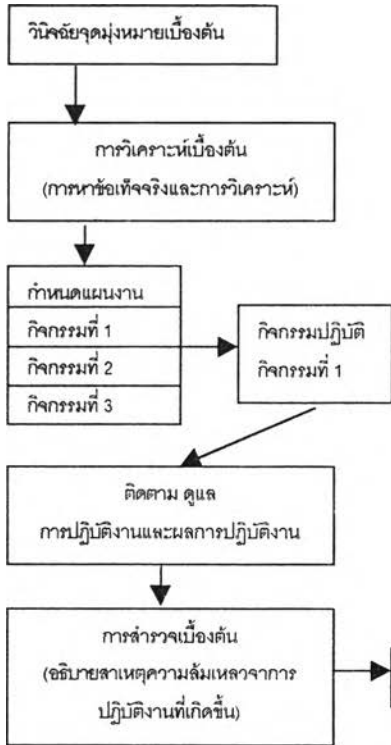
อีเลียตได้ทำการปรับปรุงขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการ ให้มีความแตกต่างไปจากแนวคิดของเลวิน เนื่องจากมีความเห็นว่า ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการนั้นสามารถเริ่มต้นด้วยการให้ผู้วิจัย คาดหวังว่า “ความคิดทั่วไป” เป็นสิ่งกำหนดความก้าวหน้า “ส่วนการสำรวจข้อมูล” คือการแสวงหาข้อเท็จจริง และ “การปฏิบัติ” คือกระบวนการที่ดำเนินการต่อไป อีเลียต ยืนยันในแนวคิดของเขาที่จะปรับเปลี่ยนขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการของเลวิน โดยเขามีความรู้สึกว่าความคิดทั่วไปนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การสำรวจข้อมูล ควรจะมีความเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ ในลักษณะเช่นเดียวกันกับการแสวงหาข้อเท็จจริง และจะยังคงดำเนินการต่อไปในวงจรของกิจกรรมมากกว่า การที่จะเกิดขึ้นเฉพาะในขั้นตอนเริ่มต้นเท่านั้น

เมื่อพิจารณาภาพประกอบ ซึ่งแสดงถึงขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของอีเลียต พบว่าเป็นไปได้ในลักษณะของกรอบการทำงาน สำหรับที่ครูใช้ในการประเมินผลตัวเองในการสอน และจากการที่อีเลียตกำหนดรอบของการวิจัยปฏิบัติการออกเป็น 3 รอบ เนื่องจากการวิจัยปฏิบัติการแต่ละครั้งไม่สามารถกำหนดไว้ว่า ผู้วิจัยจะปฏิบัติตามแผนเพียงแค่ 3 รอบเท่านั้น แต่ในความเป็นจริง ผู้วิจัยอาจจะปฏิบัติตามแผนงานน้อยหรือมากกว่า 3 รอบก็ได้ นอกจากนี้แนวความคิดของเขาที่เสนอว่าสามารถปรับเปลี่ยนจุดประสงค์ทั่วไปได้ ก็ไม่น่าจะเหมาะสมกับจุดประสงค์ของการวิจัยปฏิบัติการ เพราะว่ในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ มีจุดประสงค์ที่สำคัญ คือ มุ่งพัฒนาปรับปรุงสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ดังนั้นจุดประสงค์ของการวิจัยจึงไม่ควรจะเปลี่ยนแปลงจนกว่าสถานการณ์นั้น ๆ สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ แต่สิ่งที่ควรปรับแก้ไขได้ คือวิธีการดำเนินงานหรือแผนงานมากกว่าการปรับเปลี่ยนจุดประสงค์ แต่อีเลียต ได้แสดงเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงความคิดทั่วไปว่า สามารถปรับปรุงแก้ไข สามารถกระทำได้ เนื่องจากการวิเคราะห์หรือการกำหนดปัญหาในการวิจัยนั้น บางครั้งครูผู้วิจัยอาจจะกำหนดขึ้นโดยไม่ตรงกับความเป็นจริง ดังนั้นเมื่อดำเนินการวิจัยไปช่วงหนึ่งแล้ว ถ้าครูผู้วิจัยพบว่าปัญหาที่กำลังดำเนินการวิจัยไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริง ก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงความคิดทั่วไป (Elliott, 1992 : 72-73)

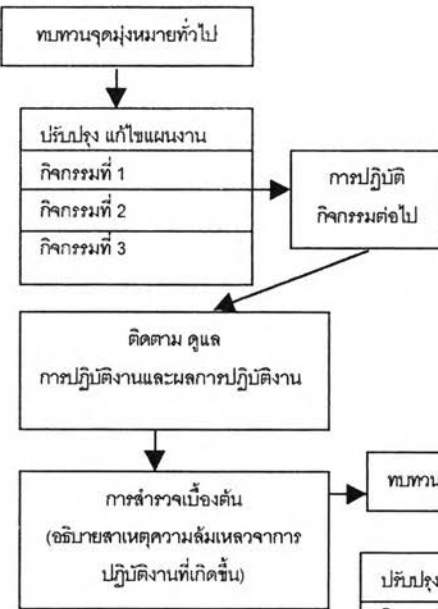
แผนภาพที่ 5 ขั้นตอนการดำเนินงานของการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของอีลเลียต (Ebbutt.1985 ;

16 citing Elliot.1981)

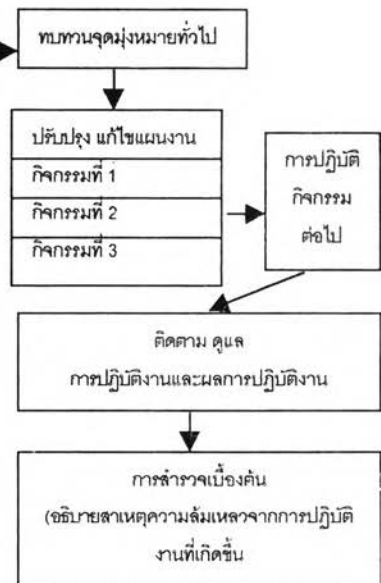
รอบที่ 1

รอบที่ 2

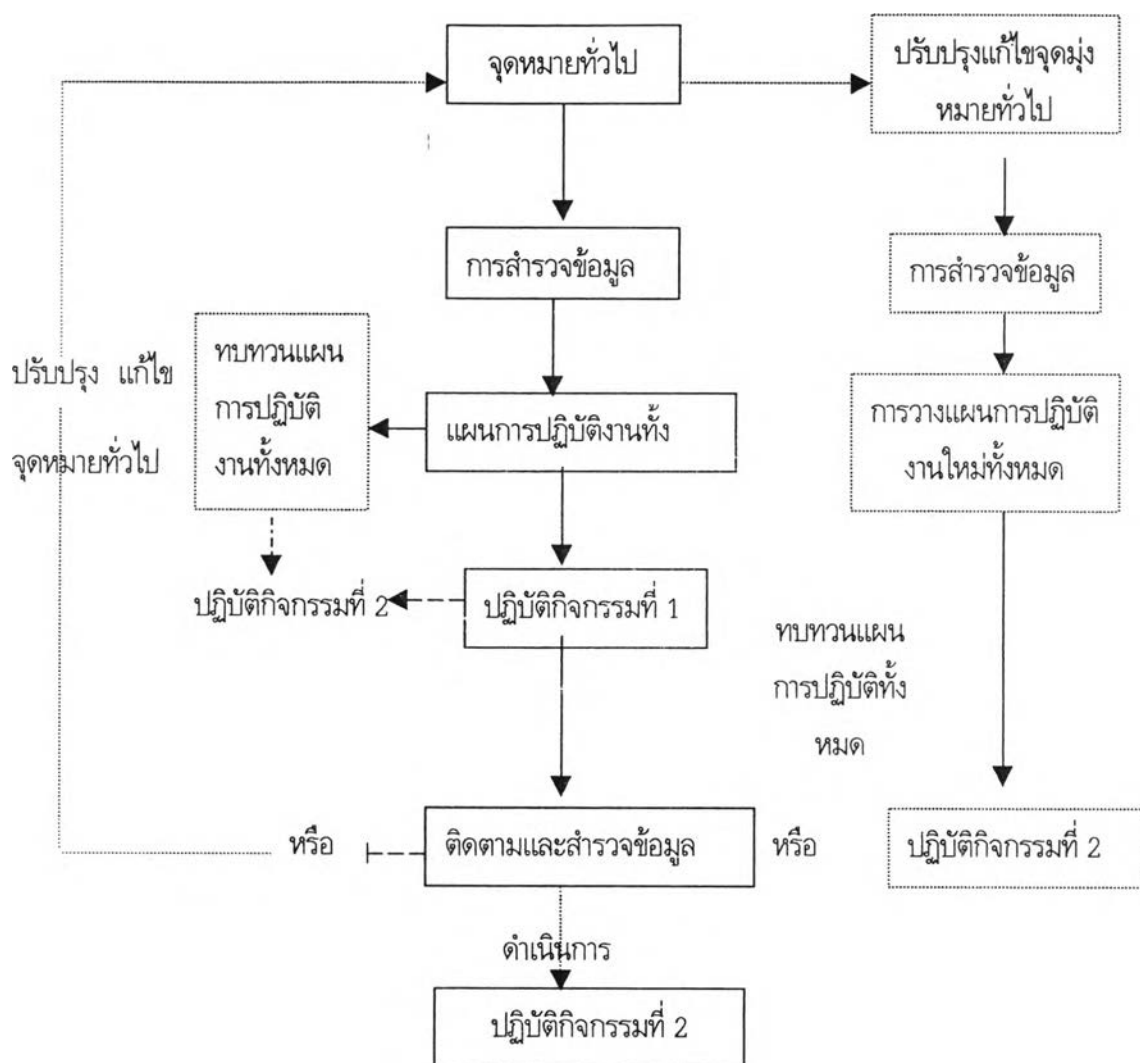
รอบที่ 3

10. รูปแบบวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของเอบบัท (Ebbutt, 1985)

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ เอบบัท (Ebbutt.1985 : 164-166) ได้วิเคราะห์ขั้นตอนหรือกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ เคมมิสและอิลเลียต ว่า จากภาพประกอบแสดงขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการของเลวิน ที่เคมมิส นำมาประยุกต์ใช้นั้นไม่ใช่เป็นเพียงแต่การศึกษาข้อเท็จจริงที่มีอยู่ แต่ยังรวมถึงการศึกษาข้อเท็จจริงเพื่อนำไปประกอบการอภิปราย การหาข้อสรุป การกำหนดระยะเวลา การตรวจสอบความเป็นไปได้ ในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการตามขั้นตอนที่เสนอโดยเลวิน เคมมิส หรือ อิลเลียตนั้น พบว่า การที่ผู้วิจัยต้องการที่จะย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นอีกครั้งหนึ่ง ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการวิจัยซ้ำตามขั้นตอนที่กระทำสำเร็จ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีความเป็นไปได้ในการให้ข้อมูลย้อนกลับขณะดำเนินการ Ebbutt คิดว่าการปฏิบัติงานกระบวนการวิจัยปฏิบัติการนั้นมีความคล้ายคลึงกันอย่างมากกับแนวทางการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิต และการทำงานตามปกติของอวัยวะต่าง ๆ กล่าวคือ เมื่อสิ่งใดกระทำจนสำเร็จแล้วก็ไม่ต้องอาศัยการให้ข้อมูลย้อนกลับดังรูปแบบบันไดเวียน ซึ่งเอบบัทกล่าวอ้างว่า บันไดเวียนไม่ใช่เรื่องที่มีประโยชน์สูงสุด แต่มีมากที่สุดในเรื่องความเหมาะสมที่จะเข้าใจกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการ คือ คิดทำนองว่ากระบวนการวิจัยประกอบด้วยชุดของวงจรที่ต่อเนื่องกันหลาย ๆ ชุด แต่ละชุดทำให้มีความเป็นไปได้ในการให้สารสนเทศภายในและระหว่างวงจร ดังนั้นรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการที่ใช้ในการจัดการศึกษานั้นสามารถแสดงเป็นรูปแบบได้ ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของเอบบัท (Ebbutt.1985 : 166)

การพัฒนาการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากการทำงานโดยถูกครอบความคิดจาก นักวิชาการภายนอก (cooption) มาเป็นการทำงานร่วมกัน (cooperation) และก็เปลี่ยนเป็นการทำงานแบบร่วมมือกัน(collaboration) ถ้าสามารถทำได้ตามแบบหลังก็นับว่าวิชาชีพครูได้รับการพัฒนาไปก้าวไกลมาก (สุวิมล ว่องวาณิช, 2543 : 181) และมีข้อเสนอแนะว่าการวิจัยในชั้นเรียนสามารถช่วยแก้ปัญหาและสามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้นั้นน่าจะพัฒนาเป็นทีม (Babara and Violet, 1987 cite in Tikunoff and Mergerdoller, 1983) และการวิจัยที่เป็นความร่วมมือกันระหว่างนักเรียนและครูนักวิจัย นักเรียนจะกลายเป็นผู้ร่วมวิจัย สามารถแลกเปลี่ยนการศึกษาค้นคว้าได้และนอกจากนั้นเพื่อนร่วมงานสามารถให้คำแนะนำ วิจัยเป็นการศึกษาค้นคว้าที่เป็นแบบฝึกที่นำจะเป็นไปได้ของครูและนักเรียน (Gail Burnaford and et al. ,1996)

จากรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของนักวิชาการ ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอข้างต้น เห็นได้ว่ามีรูปแบบที่หลากหลายและเรียกชื่อแตกต่างกันไป บางรูปแบบทำอย่างครบถ้วนตามหลักวิชาการ บางรูปแบบทำสั้น ๆ ใช้ภาษาง่าย ๆ กระดาษหน้าเดียว เป็นสมุดเล่มเล็ก ๆ เกิดจากการสังเกตและการคิด การเก็บข้อมูลของผู้ทำการวิจัยเอง ซึ่งไม่เป็นทางการ บางรูปแบบก็เป็นการทำวิจัยเพียงลำพังคนเดียว แบบร่วมมือ ทั้งการร่วมมือกันของครูในโรงเรียน กับบุคคลภายนอก หรือ ร่วมมือกันระหว่าง ครู นักเรียน และบุคคลภายนอก หรือแม้กระทั่งร่วมกันทำทั้งโรงเรียน บางรูปแบบก็เป็นการวิจัยที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็มีลักษณะเป็นบันไดเวียน (Spiral of step) มีลักษณะเป็นวงจรการทำงาน และมีลักษณะเป็นโปรแกรมการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานเอกสารในเรื่องรูปแบบวิจัยปฏิบัติการจากแนวความคิดที่หลากหลายของนักการศึกษา สามารถสรุปรูปแบบวิจัยปฏิบัติการได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 สรุปการจำแนกรูปแบบวิจัยปฏิบัติการด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ

ความเข้มของแบบแผนการทำวิจัย	ปริมาณของนักวิจัยและลักษณะของปัญหาวิจัย	ระดับความร่วมมือ	วิธีการของการวิจัย	การทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง
1. แบบเป็นทางการ 2. แบบไม่เป็นทางการ	1. แบบทำคนเดียว (เฉพาะปัญหาในห้องเรียนของตนเอง) 2. แบบร่วมมือ(ทำเป็นทีม รวมกลุ่มคนที่สนใจในปัญหาเดียวกัน) 3. แบบทำทั้งโรงเรียน (ทำร่วมกันทั้งโรงเรียน เป็นปัญหาระดับโรงเรียน)	1. ร่วมมือกับนักวิชาการ 2. ร่วมมือกับกลุ่มเพื่อนครู 3. ร่วมมือกับกลุ่มบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้วิจัย 4. วิจัยแบบมีที่ปรึกษา ด้านกระบวนการ 5. ร่วมมือระหว่างครูนักวิจัยและมีนักวิจัยจากภายนอกมาร่วมแบบมีสิทธิเท่าเทียมกัน 6. วิจัยแบบอิงชุมชน (ทำร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	1. วิจัยสำรวจ 2. วิจัยแบบหาความสัมพันธ์ 3. วิจัยแบบเปรียบเทียบ 4. วิจัยแบบทดลอง เชิงเหตุผล 5. วิจัยเชิงทดลองและพัฒนา	1. วิจัยปฏิบัติการที่มีลักษณะเป็นบันไดเวียน (Spiral of steps) 2. วิจัยปฏิบัติการกำหนดรอบการทำงาน 3 รอบ 3. วิจัยปฏิบัติการที่มีลักษณะคล้ายการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิต 4. วิจัยปฏิบัติการที่มีลักษณะเป็นโปรแกรมการวิจัย 3 ระยะ

2.4 กระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการ

ในการทำวิจัยปฏิบัติการของผู้วิจัยหรือครูนักวิจัยก็มีขั้นตอนการดำเนินการที่แตกต่างกันไป ซึ่งก็มาจากหลายแนวความคิด ซึ่งในแนวความคิดบางคนก็มี 3 ขั้นตอน บางคนก็มี 5 ขั้นตอน หรือบางคนก็มีมากกว่านี้ ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากแนวความคิดหลาย ๆ แนวได้ดังต่อไปนี้

นักการศึกษาหลายท่านและหน่วยงานต่าง ๆ (กองแผนกรมสามัญศึกษา, 2532 ; พิษิต ฤทธิจักรุญ, (ม.ป.ป.) ; วันทนา ชูช่วย, 2533 ; วิรัช วรธนรัตน์, 2537; วิรุพท์ นิลโมจน์, 2527 ; 2537 และศูนย์แนะแนวทางการศึกษา, 2540) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการทำวิจัยในโรงเรียนสำหรับครู ได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดและประเมินปัญหา ขั้นนี้เป็นจุดเริ่มของการวางแผนแก้ปัญหา ซึ่งปัญหาเกิดจากการปฏิบัติงานของครู กระบวนการเรียนการสอน ตัวครู หรือตัวนักเรียน ซึ่งอาจใช้เทคนิคการระดมพลังสมอง การสอบถาม ประเมินจากผู้ที่เกี่ยวข้อง การวิจัยหรือตรวจงานของนักเรียน การใช้ข้อมูลชัดเจน (Hard data) เกี่ยวกับผลการเรียนการสอน ซึ่งขั้นตอนนี้ครูสามารถเลือกปัญหาหรือเลือกนักเรียนที่มีปัญหาและต้องการแก้ไขก่อน โดยการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความจำเป็นที่ครูสามารถทำได้ภายใต้เวลา แรงงานและสติปัญญาของครู และเพื่อให้ได้ปัญหาของงานที่ชัดเจนหรือนำไปสู่เป้าหมายหรือคำตอบที่ต้องการอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544 และอุทุมพร จามรมาน, 2537)

ขั้นที่ 2 ขั้นศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เป็นขั้นที่ช่วยให้ครูหรือผู้วิจัยมองปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้ได้แนวคิดพื้นฐาน กรอบแนวคิด ตลอดจนทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตัวแปรที่ศึกษา นิยามคำศัพท์ และแนวทางไปสู่คำตอบและการปฏิบัติต่อไป (อุทุมพร จามรมาน, 2537)

ขั้นที่ 3 กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย เป็นขั้นตอนซึ่งจะต้องกำหนดกลุ่มตัวอย่าง สร้างเครื่องมือ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ สร้างและพัฒนานวัตกรรมหรือหาวิธีการแก้ปัญหาโดยตัวครูหรือผู้วิจัยสร้างเอง หรือนำเอาแบบ วิธีการที่ผู้อื่นทำไว้มาปรับปรุงให้เหมาะกับสภาพที่ต้องการแก้ไข การดำเนินการขั้นนี้จะช่วยให้ครูหรือผู้วิจัยได้นวัตกรรมที่คาดว่าจะมีคุณภาพเหมาะสมที่จะใช้แก้ปัญหานักเรียนและสามารถพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างได้ผล แล้วก็ออกแบบการวิจัยหรือออกแบบการทดลอง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544)

ขั้นที่ 4 ทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนนี้ครูและนักวิจัยจะต้องดำเนินการวิจัยหรือทดลองตามแบบที่กำหนดและทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยครูดำเนินงานไปพร้อมกับงานประจำของตน เป็นการสร้างระบบภายในบทบาทหน้าที่ของตน (Built-in) ซึ่งอาจวิเคราะห์โดยใช้สถิติหรือไม่ใช้สถิติก็ได้ ขึ้นอยู่กับข้อมูล (อุทุมพร จามรมาน, 2537)

ขั้นที่ 5 ทำการสรุป อภิปรายผลและเขียนรายงานการวิจัย

จากขั้นตอนที่กล่าวมาที่สรุปจากนักการศึกษาพบว่าเป็นขั้นตอนโดยทั่วไปของการวิจัยนั่นเอง นอกจากนี้ยังมีขั้นตอนการวิจัยที่มีลักษณะที่มีแนวความคิดที่แตกต่างกันในบางขั้นตอน หรือเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและแตกต่างจาก 5 ขั้นตอน จึงได้นำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการทำวิจัยต่อไป

กระบวนการในการทำวิจัยในการทำวิจัย ตามการแบ่งของสัวัฒนา สุวรรณเขตนินคม (2538) แบ่งเป็นขั้นตอนหลักๆ ได้ 3 ขั้นตอนที่ชัดเจน (1) การกำหนดกรอบแนวคิดทั้งหมดของแผนการวิจัย (Conceptualization) ประกอบด้วย การเลือกปัญหา การกำหนดปัญหาการวิจัย และการตั้งคำถามวิจัย การเลือกวิธีวิจัย จากตัวแปรที่ศึกษา จะเลือกรูปแบบการจัดเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูลอันนำไปสู่การเลือกวิธีวิจัยที่จะใช้ศึกษา (2) การศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Investigation) ซึ่งประกอบด้วย จัดเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล (3) การสร้างข้อสรุป (Conclusion) จากฐานข้อมูลเชิงตรรกศาสตร์ที่ได้จาก (1) และข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จาก (2) เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของความรู้อันเป็นความจริงที่ค้นพบ และการนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการทำงานอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ และเพื่อทำการวิจัยต่อไป

Sagor (1992 อ้างถึงใน กิตติพร ปัญญาภิญญผล, 2541) กล่าวว่า นักวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษามักเน้นปฏิบัติการ 3 ขั้น ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน คือ

1. ปฏิบัติการในขั้นเบื้องต้น (initiating action) เช่น การรับแบบเรียนมาใช้ในการเลือกยุทธวิธีอื่นมาใช้ประเมิน รับวิธีสอนซ่อมเสริมมาทดลองใช้
2. ปฏิบัติการขั้นการติดตามควบคุมและปรับให้เหมาะสม (monitoring and adjusting action) เช่น ดูว่าโครงการนำร่องดำเนินการไปอย่างไร ประเมินความก้าวหน้าในระยะเริ่มต้นของโครงการใหม่ ปรับปรุงงานในขณะที่ดำเนินการอยู่
3. ปฏิบัติการขั้นประเมินผล เช่น ประเมินว่าการดำเนินการได้ผลดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เป็นต้น ขั้นนี้เตรียมรายงานฉบับสมบูรณ์

ในบทความของสมาคมการอ่านระหว่างประเทศ (Reading/Language in Secondary School Subcommittee of International Reading Association (1989 อ้างถึงใน สุนิมล ว่องวานิช, 2543) ระบุขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการดังต่อไปนี้

1. ระบุปัญหา หรือยุทธวิธีที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา
 2. หาข้อมูลเส้นฐาน(baseline) โดยการทดสอบ การสังเกต การตรวจสอบรายการ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ วิธีการอาจเริ่มโดยการเก็บข้อมูลเส้นฐาน ทดลองกับกลุ่มทดลอง และสอนแบบปกติกับกลุ่มควบคุม จากนั้นเปรียบเทียบผลหลังการทดลอง
 3. การใช้ยุทธวิธีที่กำหนดขึ้น
 4. การวิเคราะห์ผลหรืออิทธิพลต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูงไม่ใช่สิ่งจำเป็นในการวิจัยแบบนี้ อาจใช้เพียงสถิติภาคบรรยาย เช่น ค่าเฉลี่ย ได้
 5. การแลกเปลี่ยนผลการวิจัยกับนักเรียน ครู ผู้บริหาร หรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ
- ในขณะที่ Foshay กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการมี 5 ขั้นตอน ดังนี้
1. ตัดสินว่าจะเกิดผลอย่างไรถ้าปัญหาได้รับการแก้ไข คล้าย ๆ การตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยแต่จะกว้างกว่า ไม่ใช่สมมติฐาน แต่เป็นทิศทางที่ต้องการสำรวจวิธีการแก้ไขปัญหา

2. ตัดสินใจว่าต้องการหลักฐานข้อมูลอะไรบ้างเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่มีเป็นไปได้
3. ทำการรวบรวมหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งมักเป็นการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน รวบรวมและบันทึกอย่างเป็นระบบ ใช้การบันทึกเทป หรือเขียนเป็นบันทึกประจำวันที่บ้าน
4. แผลผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นตอนที่ใช้เวลามาก เพราะข้อมูลที่บันทึกส่วนใหญ่เป็นข้อมูลคุณภาพ ไม่ใช่เชิงปริมาณ ต้องทำการวิเคราะห์หารูปแบบ จึงต้องใช้เวลาในการตรวจสอบผลการวิเคราะห์
5. ตัดสินว่ายังมีคำถามอะไรที่ต้องทำการวิจัยต่อ ซึ่งเป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อน ปัญหาและประเด็นต่าง ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลาระหว่างการทำวิจัย ดังนั้นครูต้องตัดสินใจว่าจะต้องสำรวจประเด็นใดต่อไป

Barbara, P.S and Violet, A.A (1987) ได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน

1. สำรวจ (reconnaissance) เกิดอะไรขึ้น มีอะไรเป็นตัวบ่งชี้ และส่วนประกอบของสนาม เช่น การปฏิบัติในปัจจุบัน บุคคลที่เกี่ยวข้อง การเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปได้ และด้านอื่น ๆ ของบริบทของสังคม
2. วางแผน (plan) ซึ่งนักวิจัยจะพัฒนาอะไร เกี่ยวข้องกับการอธิบายสมมติฐานเกี่ยวกับ ปัญหาและความเป็นไปได้ของการปฏิบัติ แบ่งเป็น 3 ส่วน
 - 2.1 อธิบายการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติ
 - 2.2 มีจุดมุ่งหมายให้เกิดผล
 - 2.3 มีการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การปฏิบัติ (act) เป็นขั้นที่เกี่ยวข้องกับขั้นวางแผนและผลการสังเกตของการปฏิบัติการในบริบทที่เกิดขึ้น Kemmis and Mc Taggart(1982) แนะนำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งจะทำให้ภาพโดยรวมสมบูรณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น เช่น แนวการบันทึก (anecdotal) บันทึกภาคสนาม (field notes) บันทึกประจำวัน (diaries) สมุดรายการ (logs) แฟ้มสะสมงาน (portfolios) แบบสอบถาม (questionnaires) การสัมภาษณ์ (interviews) การบันทึกเทป (tape recording) การบันทึกวีดิโอ (video recording) การถ่ายรูปและทำสไลด์ (photographs and slides)
4. การสะท้อนกลับ (reflect) หลังจากวางแผนพัฒนา ดำเนินการและบันทึกการสังเกต นักวิจัยจะต้องดูผลที่มีหรือไม่มีอะไรเกิดขึ้น การสะท้อนเป็นพื้นฐานช่วยให้ นักวิจัยในการวางแผนในอนาคต และสามารถการปฏิบัติได้ถูกต้องตามแนวและเป็นจุดที่จะทำให้อวิธีการของวิจัยเชิงปฏิบัติการกลายเป็นวัฏจักรและจะได้วางแผนย้อนกลับเริ่มต้นวิธีการใหม่

จากแนวคิดเหล่านี้จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนการวิจัยไม่ใช่จะจบเพียงแค่การวิจัยเพียง 1 ขั้น ยังมีขั้นตอนการสะท้อนกลับและคิดหาคำถามวิจัยใหม่เพื่อที่จะทำวิจัยต่อไปอย่างต่อเนื่อง และยังมีขั้นตอนที่น่าสนใจคือ การทำงานไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนผลงานกันและกัน ซึ่งขั้นตอนนี้จะทำให้การวิจัยไม่หยุดชะงัก ครูได้คิดและทำวิจัยและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไปเรื่อย ๆ และทำให้เกิดความร่วมมือกันทำอย่างเป็นระบบ

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสำรวจสภาพ สาเหตุและความต้องการในการทำวิจัยในชั้นเรียน

พีรวัฒน์ วงษ์พรหม (2533) สภาพการทำวิจัยชั้นเรียนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10 พบว่าครูในโรงเรียนประถมศึกษามีการแก้ปัญหาในชั้นเรียน โดยวิธีการทำวิจัยร้อยละ 38.80 และเรื่องที่ทำวิจัยส่วนมาเป็นหัวข้อเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ในการทำวิจัยชั้นเรียนครูที่ทำวิจัยส่วนมากกำหนดปัญหาจากประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนและให้ความสำคัญแก่การวางแผนในการเก็บรวบรวมข้อมูล รูปแบบการวิจัยที่นิยมใช้ คือ การวิจัยเชิงสำรวจ แหล่งวิทยากรที่ใช้ คือ ตำรา เอกสาร วารสาร ผู้ให้คำปรึกษาในการทำวิจัย คือ เพื่อนครู เครื่องมือที่ใช้มาก คือ แบบสังเกตและบันทึกที่สร้างโดยผู้วิจัยเอง ประชากรที่ใช้ คือ นักเรียน ค่าสถิติที่ใช้ ร้อยละ ครูทำวิจัยส่วนใหญ่บันทึกผลการวิจัย งบประมาณที่ใช้คือ งบประมาณส่วนตัว ช่วงเวลาที่ใช้ทำวิจัย คือ เวลาที่ว่างจากการสอน ครูยังมีปัญหาในด้านความรู้และทักษะในการดำเนินการวิจัย การใช้ค่าสถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และขาดประสบการณ์ในการทำวิจัย ส่วนด้านปัจจัย ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และจากบุคลากรผู้ช่วยวิจัย และกลุ่มโรงเรียน หน่วยงาน ชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียน ยังขาดความสนใจและไม่เห็นประโยชน์ของการวิจัยอย่างแท้จริง ในด้านแหล่งความรู้ยังขาดแหล่งความรู้ในการค้นคว้า ตำราและเอกสารอ้างอิง ในด้านส่วนตัว ผู้วิจัยไม่มีเวลาและงบประมาณในการทำวิจัย สำหรับความต้องการในการทำวิจัยและความต้องการความช่วยเหลือในการทำวิจัยในชั้นเรียน คือ ด้านความรู้และทักษะในการทำวิจัย ด้านแรงจูงใจและการสนับสนุนการทำวิจัย ด้านงบประมาณ ด้านเวลาในการทำวิจัย ด้านแหล่งความรู้ และให้มีการจัดตั้งศูนย์กลางการทำวิจัยในระดับโรงเรียนและระดับอำเภอ

วันทนา ชูช่วย (2533) ศึกษาการทำวิจัยในโรงเรียนของครูมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาเหตุจูงใจในการทำวิจัย และสาเหตุการไม่ทำวิจัยของครูมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งศึกษาการทำวิจัยของครูมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2531 และ 2532 โดยศึกษา ถึง ปัจจัยพื้นฐาน กระบวนการทำวิจัย ผลงานวิจัย การเผยแพร่และการนำไปใช้ ผลการวิจัยพบว่า

1. เหตุจูงใจในการทำวิจัยของกลุ่มครูมัธยมศึกษาที่ทำการวิจัย ได้แก่ ประสบปัญหาในการทำงานที่โรงเรียนและต้องการข้อมูลที่เชื่อถือได้เพื่อนำมาพัฒนางานที่ปฏิบัติและได้รับการแต่งตั้งมอบหมายหรือได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารให้ทำการวิจัย สาเหตุการไม่ทำวิจัยของครูมัธยมศึกษา กลุ่มที่ไม่ทำการวิจัย ได้แก่ การไม่มีเวลา ไม่มีความรู้ และประสบการณ์ในการทำวิจัยและไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการวิจัย

2. การทำวิจัยของครูมัธยมศึกษา ในปีการศึกษา 2531 และ 2532 ปรากฏว่ามีจำนวนโครงการวิจัย 42 โครงการ

2.1 ปัจจัยพื้นฐานในการทำวิจัยที่ครูมีความต้องการมากได้แก่ ที่ปรึกษาในการทำวิจัย เวลาในการทำวิจัย และแหล่งค้นคว้าข้อมูล

2.2 การทำวิจัยของครูมัธยมศึกษาทั้ง 42 โครงการ พบว่าทำสำเร็จ 15 โครงการ อยู่ระหว่างดำเนินการ 19 โครงการ และล้มเลิก 8 โครงการ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระบวนการวิจัย ดำเนินไปได้สำเร็จ ได้แก่ การมีบุคลากรในคณะวิจัยหรือผู้ช่วยวิจัยที่มีความรู้ด้านการวิจัย ผู้บริหารสนับสนุนติดตามงาน ได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และการมีเวลาในการทำวิจัย

2.3 ผลงานวิจัยที่ทำสำเร็จ มีลักษณะของรายงานการวิจัยส่วนใหญ่เป็นแบบย่อ โดยเน้นเฉพาะผลการวิจัย จะมีรายงานที่มีลักษณะสมบูรณ์เพียง 3 เรื่อง

2.4 การเผยแพร่และการนำผลการวิจัยไปใช้ ส่วนใหญ่เผยแพร่ภายในโรงเรียนโดยการนำเสนอต่อผู้บริหาร และแจกครูในโรงเรียน และผู้บริหารได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการเสนอปรับปรุงงานในโรงเรียน

เยกามา เจริญบุญ (2537) ได้มีการศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในระดับมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนนุฉิมบริฎญาโทที่เคยทำวิจัยในชั้นเรียนหลังจากจบการศึกษา จำนวน 52 คน และครูผู้สอนนุฉิมบริฎญาโทที่ไม่เคยทำวิจัยหลังจากจบการศึกษา จำนวน 52 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ พบว่า แรงจูงใจของครูที่ทำวิจัยในชั้นเรียนไม่มีความแตกต่างจากครูที่ไม่ทำวิจัยในชั้นเรียน ความรู้ความสามารถในระเบียบวิธีวิจัยและในเนื้อหาสาระวิจัยก็ไม่แตกต่างกัน นิสัยที่เอื้อต่อการทำวิจัยก็ไม่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียนกับการทำวิจัยในชั้นเรียนก็ไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่พบว่าสภาพที่เอื้อต่อการทำวิจัยได้แก่ ภาระอื่น ๆ นอกจากการสอน เช่น หน่วยงานวิชาการของโรงเรียน เป็นผู้ที่โอกาสได้ไปประชุมสัมมนาหรือได้รับการอบรมอยู่เสมอ จึงมีโอกาสได้เห็นแนวทางในการพัฒนาการสอนได้มากกว่าครูทั่วไป ส่วนสาเหตุสำคัญที่ครูต้องทำวิจัยคือ สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ครูผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อต้องการหาวิธีสอนที่ทำให้นักเรียนสนใจและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เพื่อแก้ปัญหาและช่วยเหลือนักเรียนในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียน เพื่อทำผลงานอาจารย์ 3 การให้การสนับสนุนจากผู้บริหารในการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนครูให้ความร่วมมือ

สริยา ทองสมัคร (2538) ได้ศึกษาสาเหตุในการทำและไม่ทำวิจัยและสภาพการทำวิจัยทางการศึกษาของครูมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของการไม่ทำงานวิจัยของครู เพราะ ไม่มีเงินทุน ไม่มีความรู้ ไม่มีแนวทางในการทำวิจัย ไม่มีเวลา ไม่มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ไม่มีเครื่องมือ อุปกรณ์หรือวัสดุสนับสนุน ไม่มีปรึกษา หรือผู้ช่วยเหลือ สาเหตุของการทำวิจัย เพราะ การทำวิจัยทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง มีความสนใจ ต้องการผลการวิจัยมาแก้ปัญหาการเรียนการสอนและใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน ส่วนสภาพการทำงานวิจัย พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ และทำวิจัยคนเดียว

2. งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาครู การพัฒนาทักษะการทำวิจัยและการใช้ผลการวิจัยปฏิบัติการของครู

นันทวัน สวัสดิภูมิ (2540) ศึกษาเส้นทางการพัฒนาครูนักวิจัย: การวิจัยรายการนี้ของครูดีเด่นระดับประถมศึกษา เพื่อศึกษาเส้นทางการพัฒนาครูนักวิจัยจากวิธีการศึกษารายกรณีของครูดีเด่นระดับประถมศึกษาท่านหนึ่ง วิธีการศึกษาครอบคลุม การศึกษาอัตชีวประวัติ การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความหมายเพื่อสร้างข้อสรุปพบว่า เส้นทางการพัฒนาสู่การเป็นครูนักวิจัยของกรณีศึกษาเริ่มจากคุณลักษณะส่วนตัวที่เป็นคนชอบใฝ่รู้ใฝ่เรียน ช่างคิด ช่างอ่าน ชอบเขียนและรักธรรมชาติ ลักษณะดังกล่าวพัฒนามาด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในลักษณะของการสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์และสังสมประสบการณ์ชีวิต ทำงานอย่างบูรณาการในหน้าที่ครู รักเด็กและปรารถนาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาสู่การเป็นครูนักวิจัย

ปัญหาในการวิจัยมาจากปัญหาของนักเรียน โดยครูมองเห็นโอกาสการเรียนรู้คือ มโนทัศน์เริ่มต้นที่สำคัญ การวิเคราะห์ปัญหาซึ่งมีขอบข่ายมาจากการสังเกตนักเรียนแต่ละคนในวงกว้างไปสู่แนวคิดของการช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคล วัตถุประสงค์ของการทำวิจัยเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและในอนาคต ด้วยวิธีการสอนที่หลากหลายในลักษณะบูรณาการเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก ประโยชน์ของการวิจัยคือการพัฒนาให้นักเรียน พัฒนานตนเองให้สามารถพัฒนาการเรียนให้นักเรียนให้ถูกต้องและสร้างสรรค์ยิ่งขึ้นและผลกระทบสู่การพัฒนาเพื่อนครู

ประภารัต มีเหลือ (2540) ได้ศึกษาสมรรถภาพของครูนักวิจัย เพื่อศึกษาสมรรถภาพที่จะเป็นของครูนักวิจัยและองค์ประกอบของสมรรถภาพของครูนักวิจัย กรอบโครงสร้างและรายการสมรรถภาพของครูนักวิจัยได้ถูกกำหนดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งอาจารย์ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 348 คน

พบว่าสมรรถภาพที่ครูนักวิจัยให้ความสำคัญและมีความจำเป็นมากที่สุดสำหรับครูนักวิจัย 10 รายการเรียงตามลำดับ คือ มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตร สามารถวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของนักเรียนได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง มีความซื่อสัตย์และซื่อตรงในทางวิชาการ เป็นนักอ่าน มีความละเอียดรอบคอบ ทำงานเป็นระบบ มีใจกว้างรับฟังและเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น ศึกษาเอกสาร ตำรา และสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับวิชาชีพครูอยู่เสมอ มีความคิดอิสระริเริ่มและสร้างสรรค์ มีศรัทธาต่อการวิจัย และยังสามารถเสนอโปรแกรมการพัฒนาครูให้ เป็นครูนักวิจัยแบ่งขั้นตอนการพัฒนาเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนาสมรรถภาพครูซึ่งเป็นสมรรถภาพพื้นฐานโดยพัฒนาในด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาและหลักสูตร ทักษะการพัฒนาการเรียนการสอนและจรรยาบรรณ ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถภาพนักวิจัยโดยพัฒนาในด้านความรู้ความสามารถในระเบียบวิธีวิจัยและการดำเนินการวิจัยโดยบูรณาการไปกับเนื้อหาด้านทักษะในการพัฒนาการเรียนการสอนและจรรยาบรรณ ระยะที่ 3 การฝึกปฏิบัติในการทำวิจัยให้ครบวงจรโดยพัฒนาสมรรถภาพพิเศษในด้านทักษะในด้าน การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านความสามารถในการประเมินผลการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนและการใช้ข้อมูล

และด้านความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลซึ่งสมรรถภาพเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาสมรรถภาพครูนักวิจัยให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ลัดดา ด่าพลงาม (2540) ศึกษากระบวนการและผลของการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของครูนักวิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารจัดการชั้นเรียนและผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และศึกษาพฤติกรรมของครูที่มีผลต่อการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา กรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีศึกษาเป็นครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีที่ 1 เป็นครูที่สนใจวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนแต่ยังไม่ได้ทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน กรณีที่ 2 เป็นครูที่เริ่มทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน กรณีที่ 3 เป็นครูนักวิจัย พบว่า กระบวนการและผลของการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนสนับสนุนให้ครูนักวิจัยเกิดความคิด ความมั่นใจในการทำงานและเป็นแรงจูงใจให้ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน อันสืบเนื่องไปยังลักษณะและพฤติกรรมของครู คือความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความสนใจในการค้นคว้า การเห็นโอกาสของการเรียนรู้ ความสนใจในการสังเกตและบันทึก ความเอาใจใส่นักเรียน และมีความรับผิดชอบในงานครู

กระบวนการและผลของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ทำให้ครูนักวิจัยมีพฤติกรรม (1) เป็นผู้ร่วมเรียนรู้กับศิษย์และเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ (2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (3) มีความยืดหยุ่นทั้งเนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน (4) เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน (5) มีความเข้าใจนักเรียนมากยิ่งขึ้นทั้งในด้านปัญหาและพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและนักเรียน (6) การให้คำแนะนำและส่งเสริมนักเรียนให้ตรงตามความต้องการและความสามารถ

ประภัสสร วงษ์ศรี (2540) ได้ศึกษากระบวนการและการใช้ผลการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูซึ่งกระบวนการวิจัยเริ่มจากปัญหาการจัดการเรียนการสอนและการขาดความพร้อมของนักเรียน ครูนักวิจัยจะเลือกปัญหาวิจัยที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในการทำงานสอน และเป็นเรื่องที่ตนเองมีความถนัด โดยหัวข้อที่ศึกษามักเป็นเรื่องการพัฒนาวิธีการสอน และสื่อการสอน การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การศึกษาการปรับพฤติกรรมนักเรียน และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เครื่องมือในการวิจัยส่วนใหญ่ครูสร้างขึ้นเอง โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยคือนักเรียนในชั้นเรียนของตนเอง และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย และครูได้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ทั้งในด้านการพัฒนาวิธีสอนและสื่อ เพื่อพัฒนานักเรียนและการพัฒนาการปฏิบัติการในวิชาชีพครู

ลาวัญญ์ ทองมนต์ (2541) เปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองระหว่างครูนักวิจัยและครูที่ไม่เป็นครูนักวิจัยและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของครูนักวิจัย โดยใช้วิธีเชิงปริมาณและคุณลักษณะ พบว่า ครูนักวิจัยมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงกว่าครูที่ไม่เป็นครูนักวิจัย คือ เปิดโอกาสแห่งการเรียนรู้มุมมองของตนเองด้านเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ มีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และมีความรักในการเรียน การมองอนาคตในแง่ดี และสามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา และพบว่าปัจจัยที่

ส่งผลต่อการพัฒนาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของคือ บุคลิกลักษณะของครุศึกษาวิจัย แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน ครอบครัวและผู้ร่วมงานของครุศึกษาวิจัย

3. งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการทำวิจัยและการประเมินงานวิจัย

ปราณี นุ่มน้อย (2540) ศึกษาการพัฒนาองค์ประกอบการประเมินงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนพบว่า การประเมินงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนในปัจจุบันพิจารณาผลงานวิจัยใน 2 ด้าน คือ คุณภาพและประโยชน์ของผลงานและปัญหาการประเมินผลงานทางวิชาการ คือ การประเมินเน้นผลผลิตและขาดความชัดเจนในการอธิบายองค์ประกอบการประเมินส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่แตกต่างกันระหว่างผู้ปฏิบัติงานกลุ่มต่าง ๆ และการประเมินในแต่ละขั้นตอนใช้เวลานาน และองค์ประกอบการประเมินงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่ได้พัฒนาขึ้น มี 7 องค์ประกอบ คือ คุณสมบัติที่สำคัญของครุผู้ทำวิจัย กระบวนการในการวิเคราะห์ปัญหา กระบวนการในการพัฒนาวัตกรรมการ ประโยชน์ของงานวิจัย กระบวนการการตรวจสอบผลงานทางวิชาการ ความถูกต้องของเอกสารรายงานการวิจัยและคุณลักษณะสำคัญของงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

กิตติพร ปัญญาบุญไญผล (2541) ได้ศึกษารูปแบบของวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ใช้วิธีการศึกษารายกรณีกับครู 4 คน โดยใช้เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับผู้วิจัยคือ สมุดบันทึก และแบบบันทึกขั้นตอนการดำเนินการวิจัย สำหรับให้ครูเขียนรายงานการปฏิบัติงานวิจัยในชั้นเรียน การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการประชุมประจำเดือน การเยี่ยมเยียนชั้นเรียนของผู้วิจัยในขณะที่ครูปฏิบัติการเรียนการสอน ส่วนเครื่องมือและการรวบรวมข้อมูลสำหรับครูในระหว่างการเรียนการสอน ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก เรียงความ ใบความรู้ ใบงาน และเครื่องมืออื่น ๆ ที่ครูใช้รวมถึงสื่ออุปกรณ์การสอนต่างๆ จากการวิจัยพบว่า รูปแบบของวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนสำหรับครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

1. ขั้นเตรียมการ ระหว่างผู้วิจัยกับครู-นักวิจัย
2. ขั้นวางแผน ประกอบด้วย
 - ขั้นที่ 1 การหาปัญหา สาเหตุ วิธีแก้ปัญหา
 - ขั้นที่ 2 วางแผนการสร้างเครื่องมือ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการผลิตสื่ออุปกรณ์การสอน สร้างเครื่องมือ และผลิตสื่ออุปกรณ์การสอน ทำแผนการสอน/ปรับแผนการสอน
3. ขั้นครูดำเนินการสอนควบคู่กับกระบวนการวิจัย
4. ขั้นสรุปบทวนและประเมินวงจรเพื่อปรับแผน

ส่วนงานวิจัยของต่างประเทศจะมีการทำวิจัยแบบร่วมมือกันในชั้นเรียนระหว่างครูที่สอนภาษาอังกฤษเกรด 12 และครุศึกษาวิจัย ในการวางแผนการสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษา โดยใช้การวิจัยกรณีศึกษา

พบว่า การวิจัยแบบนี้จะช่วยพัฒนาอาชีพและเสริมพลังอำนาจเพื่อเป็นทางสู่ความสำเร็จและปรับปรุงการเรียนการสอน (Rodgers, 1999) และงานวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยการทดลองเกี่ยวกับการใช้คำที่สำคัญในการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อต้องการช่วยเหลือนักเรียนให้สามารถจำและเข้าใจความหมายและความคิดรวบยอดของคำศัพท์ทางวิทยาศาสตร์โดยได้พบปะเพื่อขอคำปรึกษากับสมาชิกของหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย โดยครูทั้ง 4 คนได้ทำการทดลองโดยใช้วิธีการเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติการ และโรงเรียน (Calhoun, 1992 : 62 อ้างถึงใน ชาตรี มณีโกศล ,2539 :30-31)

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในกับการพัฒนาครู การพัฒนาครูโดยให้ครูทำวิจัย การพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ จะพบว่าครูจะใช้งานวิจัยที่หลากหลายในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน การพัฒนาตนเอง แต่ยังไม่พบว่ามีใครทำการวิจัยในรูปแบบของการหารูปแบบที่เหมาะสมของวิจัยปฏิบัติการสำหรับพัฒนาครูให้ทำวิจัยประสบผลสำเร็จในบริบทที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานว่าจะเป็นอย่างไร

ตารางที่ 4 สรุปงานวิจัยของไทยที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการ

ผู้ศึกษา	เรื่อง	ตัวแปรที่ศึกษา	วิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์	สรุปผลการวิจัย
พีรวัฒน์ วงษ์พรม (2533)	สภาพการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาที่พบในชั้นเรียน สภาพการทำวิจัยในชั้นเรียน - สภาพการทำวิจัยในชั้นเรียน - ปัญหาและอุปสรรคในการทำวิจัยในชั้นเรียน - ความต้องการในการทำวิจัยในชั้นเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - วิจัยเชิงสำรวจ - ผู้สอนและครูวิชาการของโรงเรียนเขตการศึกษา 10 - แบบสอบถาม - ใช้สถิติแบบบรรยาย 	รูปแบบการวิจัยที่นิยมใช้คือการวิจัยเชิงสำรวจ แล่งวิทยาการคือเอกสารตำรา เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสังเกตและบันทึกประชากรคือนักเรียน ค่าสถิติที่ใช้คือร้อยละ ส่วนใหญ่จะใช้งบประมาณส่วนตัว ผลการวิจัยที่ได้นำไปใช้ในการแก้ปัญหา
วันทนา ชูช่วย (2533)	การทำวิจัยในโรงเรียนของครูมัธยมศึกษา สังกัดสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร	<ul style="list-style-type: none"> - เหตุจูงใจให้ทำวิจัย - สาเหตุการไม่ทำวิจัย - ปัจจัยพื้นฐานในการทำวิจัยผลงานวิจัย การเผยแพร่และการนำไปใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เชิงสำรวจ - กลุ่มครูมัธยมสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ทำวิจัย 37 คน ไม่ทำวิจัย 81 คน โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยมีแนวการสัมภาษณ์และใช้แบบวิเคราะห์ลักษณะงานวิจัย - ใช้สถิติแบบบรรยาย 	เหตุจูงใจในการทำวิจัยของกลุ่มครูมัธยมศึกษาคือประสบปัญหาในการทำงานที่โรงเรียนและต้องการข้อมูลที่เชื่อถือได้เพื่อนำมาพัฒนางานที่ไปปฏิบัติและได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร สาเหตุไม่ทำเพราะไม่มีเวลา ความรู้และประสบการณ์ทำวิจัย

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ผู้ศึกษา	เรื่อง	ตัวแปรที่ศึกษา	วิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์	สรุปผลการวิจัย
เยาวภา เจริญบุญ (2537)	การศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูในระดับมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพที่เอื้อต่อการทำวิจัยในชั้นเรียน - สาเหตุที่ครูทำวิจัยในชั้นเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ - ครูผู้สอนวุฒิปริญญาโท ผู้เคยทำวิจัยในชั้นเรียนจำนวน 52 คน ไม่เคยทำวิจัยในชั้นเรียนจำนวน 52 คน - แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ - ใช้สถิติแบบบรรยายและวิเคราะห์เนื้อหา 	สภาพที่เอื้อต่อการทำวิจัย ได้แก่ ภาวะอื่น ๆ นอกจากการสอน สาเหตุการทำวิจัยในชั้นเรียนได้แก่ ความต้องการในการหาวิธีสอนที่ทำให้นักเรียนสนใจและมีผลสัมฤทธิ์สูง เพื่อแก้ปัญหาและช่วยเหลือนักเรียน เพื่อทำผลงาน อาจารย์ 3 ผู้บริหารให้การสนับสนุนและเพื่อนครูให้ความร่วมมือ
สรียา ทองสมัคร (2538)	ศึกษาสาเหตุการทำวิจัยและไม่ทำวิจัยทางการศึกษาของครูมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 3	<ul style="list-style-type: none"> - สาเหตุการทำวิจัย - สาเหตุการไม่ทำวิจัย - สภาพการทำวิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> - เชิงสำรวจ ครูผู้สอนมัธยมศึกษาสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 - แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ - ใช้สถิติแบบบรรยาย 	สาเหตุการไม่ทำวิจัยของครู คือ ไม่มีเงินทุน ไม่มีความรู้ ไม่มีแนวทางทางในการทำวิจัย ไม่มีเวลา ไม่มีเอกสาร อุปกรณ์ ส่วนสาเหตุการทำเพราะ การทำวิจัยทำ

ผู้ศึกษา	เรื่อง	ตัวแปรที่ศึกษา	วิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์	สรุปผลการวิจัย
				<p>ให้เกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง สนใจ ต้องการแก้ปัญหา การเรียนการสอนและวางแผนการปฏิบัติงาน สภาพการทำจะทำวิจัยเพียงคนเดียว</p>
<p>นันทวัน สวัสดิภูมิ (2540)</p>	<p>ศึกษาเส้นทางการพัฒนาครูนักวิจัย : การวิจัยรายกรณีของครูดีเด่นระดับประถมศึกษา</p>	<p>- เส้นทางการพัฒนาครู</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กรณีศึกษาครูดีเด่นระดับประถมศึกษา 1 คน - แนวการสังเกต แนวการสัมภาษณ์และแบบวิเคราะห์เอกสาร - การวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความเพื่อลงข้อสรุป 	<p>เส้นทางการเป็นครูนักวิจัยเริ่มจากเป็นคนใฝ่รู้ ช่างคิด ชอบอ่าน ชอบเขียนและรักธรรมชาติ ลักษณะดังกล่าว พัฒนามาจากการปฏิบัติงาน ปัญหาวิจัยมาจากนักเรียน ประโยชน์การวิจัยเพื่อพัฒนานักเรียนและพัฒนาตนเองให้สามารถพัฒนาการสอนนักเรียนได้อย่างถูกต้อง</p>

ผู้ศึกษา	เรื่อง	ตัวแปรที่ศึกษา	วิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ การวิเคราะห์	สรุปผลการวิจัย
ประภารัต มีเหลือ (2540)	การศึกษาสมรรถภาพครูนักวิจัย	- สมรรถภาพการทำวิจัย	- สำรวจ ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งอาจารย์ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 348 คน - แบบสอบถาม - สเก็ดองค์ประกอบแบบภาพพจน์และหมุนแกนองค์ประกอบแบบอโรทอนอลด้วยวิธีแวนแมกซ์	รายการสมรรถภาพครูนักวิจัยที่สำคัญและจำเป็นมากที่สุดมี 10 รายการ และสมรรถภาพที่สำคัญมี 7 รายการ
ลัดดา คำพลงาม (2540)	กระบวนการและผลของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการสอน	- กระบวนการทำวิจัยปฏิบัติการ - ผลของการทำวิจัยปฏิบัติการที่มีต่อพฤติกรรมการสอน	- วิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณี - ครูที่ปฏิบัติการในโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 คน คือ ครูที่สนใจในวิจัยปฏิบัติการแต่ยังไม่ได้ทำครูที่เริ่มทำวิจัยปฏิบัติการและ ครูนักวิจัย - แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต - วิเคราะห์เนื้อหา	กระบวนการและผลการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนทำให้ครูเกิดความความคิด ความมั่นใจในการทำงานและเป็นแรงจูงใจให้ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและทำให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตนเอง

ผู้ศึกษา	เรื่อง	ตัวแปรที่ศึกษา	วิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์	สรุปผลการวิจัย
ประภัสสร วงษ์ดี (2540)	ศึกษากระบวนการใช้ผลการวิจัยในชั้นเรียนของครูนักวิจัยในโรงเรียนประถมศึกษา	- กระบวนการใช้ผลการวิจัยปฏิบัติการ	- เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ - ครูประถมศึกษาจำนวน 230 คน และครูนักวิจัยจำนวน 4 คน - แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ - ใช้สถิติแบบบรรยายและวิเคราะห์เนื้อหา	- กระบวนการวิจัยของครูเริ่มจากปัญหาการจัดการเรียนการสอนและขาดความพร้อมของนักเรียน ครูจะใช้ปัญหาที่ตนเองถนัดและประยุกต์ได้ในการสอน หัวข้อที่ศึกษามักเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการสอน สื่อ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การศึกษาเฉพาะกรณี การปรับพฤติกรรมนักเรียน และสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เครื่องมือสร้างขึ้นเอง ครุนำผลวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน
ปราณี นุ่มน้อย (2540)	ศึกษาการพัฒนาองค์ประกอบการประเมินงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน	- สภาพปัญหาของการประเมินการวิจัย - ศึกษาคุณภาพขององค์ประกอบการประเมินงานวิจัย	-เชิงปริมาณ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 25 คน -เชิงคุณภาพ ครูจำนวน 110คน - แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ - ใช้สถิติแบบบรรยายและวิเคราะห์เนื้อหา	- การประเมินการวิจัยในชั้นเรียนพิจารณาจากผลงาน 2 ด้าน คือ คุณภาพและประโยชน์ของผลงาน มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน มีปัญหาการ

ผู้ศึกษา	เรื่อง	ตัวแปรที่ศึกษา	วิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์	สรุปผลการวิจัย
				ประเมินคือ การประเมินเน้นผลผลิตและขาดความชัดเจน องค์ประกอบการประเมินได้พัฒนาขึ้นมี 7 องค์ประกอบ
กิตติพร ปัญญา ภิญโญผล (2541)	ศึกษารูปแบบวิธีการวิจัยปฏิบัติการสำหรับครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษา	- รูปแบบวิธีวิจัยปฏิบัติการ	- ศึกษารายกรณี ครูผู้ปฏิบัติการจำนวน 4 คน - แบบสัมภาษณ์ - แบบบันทึก - วิเคราะห์เนื้อหา	รูปแบบของวิธีวิจัยปฏิบัติการสำหรับครูคณิตศาสตร์มี 4 ส่วน 1. ขั้นตอนเตรียมระหว่างครูกับครูนักวิจัย 2. ขั้นตอนวางแผน 3. ขั้นครูดำเนินการสอนควบคู่กับกระบวนการวิจัย 4. ขั้นสรุปบททวนและประเมินวงจรเพื่อปรับแผน
ลาวัณย์ ทองมนต์ (2541)	เปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองระหว่างครูนักวิจัยและครูที่ไม่เป็นครูนักวิจัย	- การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของครูนักวิจัยและไม่ใชครูนักวิจัย	-เชิงปริมาณ - จำนวนครูนักวิจัยที่สอนในสังกัดคณะกรรมกรการประถมศึกษาและไม่ใชครูนักวิจัยกลุ่มละ 63 คน	ครูนักวิจัยมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 7 ใน 8 ด้านที่สูงกว่าครูที่ไม่เป็นครูนักวิจัย ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอน

ผู้ศึกษา	เรื่อง	ตัวแปรที่ศึกษา	วิธีวิจัย กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ และการวิเคราะห์	สรุปผลการวิจัย
			<p>เชิงคุณภาพ (กรณีศึกษา) ครูนักวิจัยและไม่ใช่ครูนักวิจัย กลุ่มละ 5 คน</p> <ul style="list-style-type: none"> - แบบสอบถาม สังกัดและ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ - สถิติแบบบรรยาย - วิเคราะห์เนื้อหา 	<p>เรียนรู้ด้วยการนำตนเองของครูนักวิจัย คือ บุคลิกลักษณะของครูนักวิจัย แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน และชุมชน ครอบครัวและผู้ร่วมงานของครูนักวิจัย</p>

สรุป การวิจัยที่ผ่านมากได้เน้นในเรื่องของการสำรวจและศึกษาสภาพการทำวิจัย ศึกษาถึงสาเหตุ การทำวิจัยหรือไม่ทำวิจัย ใช้กระบวนการทำวิจัย การใช้ผลการวิจัย และปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากการวิจัยและการศึกษาเกี่ยวกับตัวครุณักวิจัยและไม่ใช้ครุณักวิจัย การศึกษาที่มีการทำวิจัยปฏิบัติการที่ทำเป็นทีมวิจัยหรือทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังมีไม่มากนัก และวิธีการในการศึกษาจะเป็นวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลและรับข้อมูลมาฝ่ายเดียว การวิจัยที่มีลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าไปวิจัยและผู้ถูกวิจัยยังมีน้อย ดังนั้นลักษณะการวิจัยจึงควรจะมีลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำวิจัยร่วมกับผู้ถูกวิจัยและการทำวิจัยปฏิบัติการควรสนับสนุนให้มีการทำในลักษณะการทำเป็นทีมการวิจัยหรือการร่วมมือทำวิจัย และควรทำวิจัยในแนวทางที่ผู้นำไปใช้หรือยอมรับที่จะนำไปปฏิบัติตามและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการทำวิจัย การพัฒนาการเรียนรู้ ความรู้ และการจัดการเรียนการสอนของครูต่อไป